

Kapitalizem in proletarijat.

(Dolge.)

Stare židovske knjige nam pripovedujejo, da so židje, hoteli narediti zlato tele, kateremu so iskreno božansko čast, kinčali ga z venci in plešči okoli njega. Ko se je da Mozes vrnil z gore Sinaj s tablama, na katerima je prinesel zapovedi nevidljivega boga, razjezil se je zelo, videč neumno malikovanje in vrjel je zlato tele ob tla. Oo onega časa je minilo dokaj več nego dva tisoč let. Zlato tele pa ni izgubilo svoje moči, temveč ravno v naših dnevih je postal malik tako močnega, kakor nikdar poprej. Vse na časti, vse se mu klanja, vse živi okoli njega, vzdihujoč in prosč, naj boje milostljiv svojim častilcem, naj jih obsiplje s svojim blagoslovom — z rumenim, bliščočim zlatom. Kogar se malo usmili, darujoč mu denarja, postane močnejši in doseže lahko vse, kar mu srce zaželi. Moč in slava, ljubezen in prijetno življenje, narava in umetnost, veda in znanost — vse, vse mu je poslušno, vsi bogovi in boginje Olimpa so mu smehljajo. No, malik iz drugega sveta nima duše in srca in ker ne čuti in ne misli, ne more biti pravičen vsem, temveč je neupravičen le posameznim, katere prijelje slepi slučaj v njegovo bližino. Milijoni pa vzdihujejo od rojstva do smrti zaman ter ostajajo valje ozidani v verzi v malika nagi in gladni in sužnji do časa svojih dni. Kolikor se nekateri maloštevilni posamezniki bolj bogate, toliko večje biva številne onih, ki ne posedujejo ničesar izven svoje delavne moči, ali pa se le ne. V umetnih blaginjah kapitalistov se množijo zlata in srebrni denar ter bankovci, v gledalnih slojih delavnege proletarijata se pa širi ubožnost, lakotna tudi najbednejši sužnji rimskih patricijev niso pomali. Dolga in široka skladišča so polna hrane, kmet in delavec, ki jo pridelujeta, umirata pa lakota s svojo družino. Kakor rak, ki neusmiljeno izjeda človeško truplo, razširjajoč se na vse strani, narašča beda od dneva do dneva po vsem svetu, povsod kjer se dela in prideluje, in uničuje v pravem pomenu besede na tisoče in tisoče.

Nacionalni ekonomski trditvi, da ni bilo "narodno bogastvo" v današnjih industrijskih deželah še nikdar tako veliko kakor v naših dnevih. Statistika, ki je sicer slabo razvita, nam to potrjuje. In vendar ni bilo ubožnosti še nikdar tako ogromno in tako razširjeno, kakor danes; nikdar ni tako hitro napredovalo, kakor v dveh milijonarjev in milijardarjev.

Velikansko narodno bogastvo s vendar skrajna revščina med narodom! Kako je to mogoče? To je veliko nasprotje v besedah! — In vendar je tako. Kar imenujemo nacionalni ekonomski "narodno bogastvo", ni namreč bogastvo naroda, temveč bogastvo nekaterih posameznikov. Narodnega bogastva danes sploh ni.

Kajti kapitalizem izključuje narodno pomen. Kapitalizem je izlastil narod, ki v svoji celoti sploh ničesar nima. Kapitalizem in njegovi srečni zastopniki so si polastili vse, kar se imenuje "narodno bogastvo".

Blago, vrednosti so plod človeškega dela. Kapital je torej nakopičenje delavskih sadov. In skup sadov se ne nahaja v rokah onih, ki so ga izdelali, temveč je lastnina posameznikov, posejdujočih delavna sredstva.

To je mogoče le v razmerah, katere je stvarila z vsemi pomočmi novodobne tehnike oborožena industrija. Nakopičenje vsega bogastva v posameznih rokah in razlastitev delavnega ljudstva je njena naravna posledica.

Marx pravi v svojem epochalnem delu "Kapital", da je edino delo produktivno.*) Za človeka,

*) To se pravi: Samo delo stvarja; brez dela ni mogoče ničesar izdelati.

ki kolikoli misli, je to povsem umetno. Brez dela se ne da nič narediti in če pravi nasprotnik klerikalce duhovito, da je razven dela tudi narava produktiva, je to pomota in neresnično. Ako raste trava in dreve, je to njeno delo. A človeku bi produktivnost narave ni koristila brez njegovega lastnega dela. Ako bi mu ne bilo treba orati in kopati in sejati, bi vendar moral biti v mlati in mleti itd., da bi mogel porabiti naravne sadove. Z delom stvarja človek vse, kar mu je za življenje in za udobnost potrebno.

Naravno bi bilo, da stvarja, da dela človek za sebe. In v preteklih časih je tudi bilo tako. Kar je človek izdelal, bila je njegova lastnina. On jo je za sebe porabil ali pa jo je zamenjal za druge potrebne stvari, katerih ni sam izdeloval. Dandanes je to drugače. Kar je delavec izdelal, spreminja tovarnar in veleposreznik v kapital, katerega si prilasti, delavec postane pa odvisen od njegove milosti, katero izkazuje s tem, da mu daje plačo. Delavec izgubi tako svojo prostost in neodvisnost ter postane suženj kapitalista.

Kapital moderna industrija, tudi kapitalizem se ni jako star. Pač je bilo tudi prej bogatev in siromakov; v zgodovini so zabeležene dobe, katere so v tem oziru našemu času celo podobne, n. pr. časi rimskega cesarstva, ko so patriciji neizmerno obogatili, v tem ko je bil prosti narod bos in nag. Vendar je pa razlika med onim in našim časom velikanska. Rimljani so oropali v vojskah s tujimi narodi dežele celega znanege sveta in s tem bogatim plenom so si potem pridrili ugodno, razkošno življenje. Delavim slojem to prav za prav ni škodovalo, ker so se potrebe bogatinov vsled njihovega ogromnega imetka pomnožale in delavci so dobili dela. Razven sužnjevi bili so delavci precej neodvisni in samostalni.

Orodje, s katerim so izdelovali blago, je bila njihova lastnina, kakor tudi izdelki. Nihče si jih ni mogel po svoji volji prilastiti, temveč oni so jih prosto prodajali. Dandanes je to povsem drugače. Dokler je bilo orodje bolj primitivno, bil je delavec sam lastnik proizvajalnih sredstev. Z drugimi besedami: število delavcev v današnjem smislu bilo je jako malo. Skoraj vsaki delavec je mislil na to, da postane mojster in malo jih je bilo, ki bi bili celo življenje pomočniki. Ko so jeli vsled velikanskega napredka tehnike stroji vedno bolj izpodrivati prejšnje primitivno orodje, se je to spremenilo. Stroji so dragi; delavec si jih ne more navaditi. S prejšnjim orodjem delati, ko izdeluje tovarnarji s stroji, je pa blaznost, ker je jasno, da ne more rokodelstvo konkurirati z veliko industro. Način izdelovanja se je torej spremenil. Na mesto rokodelstva, namesto manufakture je prišla moderna veleindustrija z velikanskimi tovarnami, v katerih so vsakovrstni stroji glavna stvar. Stroji so že vpeljani v rudokopih, v prometu, na polju. S stroji je pa izgubil delavec svojo samostojnost; lastnik strojev je postal njegov gospodar. Izdelki stoterih delavcev postali so lastnina kapitalista, ki z njimi svojevoljno disponira, v tem ko so izgubili delavci ves upliv, vso pravico do svojega lastnega dela.

Vse to je seveda mogoče le vsled tega, kar so proizvajala

sredstva lastnina posameznih zasebnikov. Njih število je razmeroma malo, vsled tega se zbirajo vsi sadovi dela v maloštevilnih rokah. Tem večji je pa broj onih, ki postanejo od kapitalistov popolnoma odvisni, zakaj vsaki neposretnik, nekaptalist mora postati s časom odvisen od kapitalistov.

V prvi vrsti delavec je postal suženj kapitalistov že vsled tega, ker ničesar ne poseduje, ter mora edino kar ima, namreč svojo delavno moč kapitalistu prodati.

Ceno delavne moči pa ne določuje delavec sam, temveč kapitalist in delavec mora sprejeti, kar mu slednji ponuja, ali pa lakote poginoti. Da se to ne spremeni, zato skrbi za kapitalizem. Delavni čas je že urejen, da ostane vedno ogromno število delavcev brez dela, da se ne zmanjša "rezervna armada industrije", kakor jo Engels imenuje. Ako bi se predznil delavec, s svojo delavno močjo tako postopati, kakor trgovec tovarnar s svojo robo, namreč sami ustanoviti ceno za njo, poslužil se boje kapitalist takoj te rezervne armade, katere je vedno gola in gladna in zato pripravna, da sprejme oco ceno, katero kapitalist ustanovi. In te razmere postanejo tem bolj pogubne, čim bolj se tehnika razvija.

Vsak novi stroj vrže nekoliko stotin ali tisoč delavcev na cesto in poveča s tem rezervno armado. Njeno naraščanje upliva zopet pogubno na druge delavce, katerim se znižuje plača in zvišuje delavni čas, vse v korist kapitala, vedno lažnega, vedno nenasičnega kapitala, novodobnega malika, zlatega teleta, ki žre vrednosti kakor nekaj bog Baal, in ljudi, kakor nekaj Minotaurus.

Od blizo in daleč

Fina družba!

Nadžupan grof Viktor Zichy v Stolnem Belegradu na Ogerskem je priredil dobrodelno slavnost. Po slavnosti se je pa pokazalo, da so povabljeni gostje (seveda iz samih "boljših" meščanskih krogov) pokradli vse srebrno orodje z muz. Odbor e objavil prošnjo, v kateri pravi udeležence, na vrnejo "pomotoma" (!) odnešene stvari.

Oblak se je utrgal.

pri mestu Aleksandropolu na Ruskem. Nastala je taka poveljenj, da je utonilo nad 100 oseb.

Nesreča v jami.

V premoškopu v Essenu ob Reni pripetila se je dne 14. t. m. grozna nesreča. V rovu se je užgala velika množina dinamita, in sledila je strašanska eksplozija. Osem mrtičev so že spravili na svetlo, osem je teško ranjenih, nekaj pa jih je še v jami zasutih, ki bodo teško kdaj pršli živo na svetlo. Tudi ranjeni so tako hudo poškodovani, da jih bo več izmed njih umrlo.

Avstrija in Združene Države.

V avstrijskem državnem zboru je stavlil poslanec Dr. Licht predlog, s katerim se vlada poziva, da se naj takoj začne pogajati z vlado v Washingtonu, da se sklene med Avstrijo in Združenimi Državi politično-konvencionalna pogodba po vzoru ameriško-nemške trgovinske pogodbe. V slučaju, da bi bila ta pogajanja brezuspešna, naj izda predsednik Roosevelt proklamacijo, ki bi dovoljevala Avstro-Ogerski monarhiji iste koncesije, kakor jih uživa sedaj Nemčija.

STEVE ADAMS OPROŠČEN.

Porotno sodišče v Grand Junction, Colo., kjer se je vršil dogotrajni proces proti Steve Adamsu, članu Zapadne Rudarske Zveze, je obdolžena oprostito od obtožbe, da je umoril Arturja Collinsa.

hvalil. Tudi pričujoči članom Zapadne Rudarske Zveze se je iskreno zahvalil za njih moralno in finančno pomoč tekom njegove dolgega jetništva in procesa. Proti Adamsu visi še več obtožb radi zavratnih umorov; toda soodišče se je prepričalo, da so te obtožbe neutemeljene, in je vsako nadaljnjo postopanje proti njemu ustavilo.

Eksplozija.

Vsled eksplozije plinov v Williamstown rovu Summit Branch Mining kompanije v Pottsville, Pa. je prišlo sedem premogarjev ob življenje in deset je teško ranjenih. V jami je sedaj požar. Eksplozija je nastala v rovu št. 1, in sicer kakor se meni, na ta način, da je neki delavec odstranil od svoje varnostne svetilke omrežje, na kar so se plini v jami žgali.

Kakor hitro se je razširila vest o nesreči, se je takoj pričelo z rešilnim delom, in veliko število ljudij, — večinoma prostolajci — se je odpravilo v rov, kjer so se našli najprej ranjeni. Po mnenju zdravnikov bodo trije ranjeni umrli. Enega od teh, ki ni dal nobenega življenjskega znamenja več od sebe, so prenesli v mrtvašnico; tukaj pa je spet k sebi prišel. Odpeljali so ga takoj v bolnico.

Imenitno!

Izkazalo se je, da je bil Melvin W. Sheppard od "Irsko-Ameriškega Atletskega Kluba", ki je zadnji terek dosegel rekord v brzotoku pri olimpijskih igrah v Londonu in bil proglašen za najhitrejšega tekalca na svetu, — pred nekaterimi tedni zavržen, ko je prišel v New Yorku za službo policaja. Zdravniki, ki so ga preiskovali, so izjavili, da ima Sheppard srčno hibo, in so ga vsled tega odklonili kot "telesno nesposobnega".

Poglavje iz boljših časov!

Naše časa ni namreč se je izvršil škandalozen proces radi zločinstva proti življenjski kali, v katerega je bilo zapletenih mnogo omeženih žensk in deklic iz najodličnejših meščanskih krogov ter več pomorskih častnikov. Proces je kajpada vzbujal veliko senzacijo v javnosti; prizadete družine so popolnoma kompromitirane. Proces se je končal z obsodbo sedem obtoženih. Kazni so odmerjene od sedem tednov navadnega zapora do šestletne prisilne delavnice. Dva častnika sta izvršila samomor med kazenskim postopanjem.

Revolucija v Perziji.

V Tabrizu na Perzijskem so revolucionarji razdeljevali pamflete, s katerimi grozijo ruskemu konzulu in prevalecems ruske kolonije v tem mestu s smrtjo, če ne odnehajo vmešavati se v perzijske zadeve.

"Zaupna oseba"!

Tomaž M. Allen, poštar v Cassville blizu Joplin, Mo., je bil zadnji pondeljek po poštnem inspektorju aretiran. Dolžijo ga, da je odpiral pisma na pošti. Allen je spoštovan politikar in predsednik odtodne banke.

Postajajo pametni.

Clevelandska občina je v mestnem svetu sklenila s 21 proti 7 glasov pametno odredo, ki prepoveduje na dan 4. julija zažiganje umetalnega ognja in brezsmiselno streljanje od strani privatnih oseb. Naredba je posledica zadnjega 4. julija, ki je zahteval 10 človeških žrtve.

iz Avstro-Ogerske.

Nemški minister rojak, Henrik Prade, je podal svoj ostavko. Svoj odstop utemeljuje stem, da je bolan in da ne more na tem odgovornem mestu dalj časa vztrajati. Nemei so bajje zelo veselji, da je šel, čemur je bil npram Čehom preveč prizanesljiv. — Skoro vse avstrijske železnice so se sedaj podržavile, izvemčji južno železnico, ki teče z Dunaja v Trst. Država je pridobila skupaj 3000 kilometrov. Vzrok, zakaj se južna železnica ni priklopila, je ta, ker se država ni marala pogajati s to družbo, ki stoji na zelo slabih nogah; kadar pride čas, bo zrela lahko samo od sebe padlo državi v naročje.

Bogati berači.

Bryan in Kern, zastavonoši kapitalistične demokratske stranke, sta izdala na farmerje poziv, da bi v obilni meri prispevali v volilno blagajno. Da bo bolj vleklo, sta omenila, da je neki švedski farmer še pred konvencijo napravil sto milij dolgo pot, da bi odšel prvi prispevek, \$100, na-Bryana. Nadalje pravita, da bi po \$50 pač lahko skoro vsak farmer dal, ne da bi ga kaj bolelo.

14 letna soproga.

Gospa M. Wardell, 3114 Cottage Grove Ave. Chicago, je dobila iz St. Josepha, Mich., brzojavko, da se je njena 14letna hči omožila tamkaj z nekim 22 let stariim Viljemom Kentom, in sicer brez vednosti njenih starišev. Mati je naročila policiji, da naj parček pri prihodu v Chicago prime; toda mlada poročena sta kaj takega pričakovala in sta svoje ženitovanjsko potovanje nastopila v drugo smer, in ne prideta prej domov, da se materna jeza ne ohladi.

Dve električni usmrtitvi.

Včeraj dne 20. t. m. so izvršili v jetnišnici v Sing Sing pri New Yorku smrtno kazen nad Karlom H. Rogersom in Angelom Landierom potom elektrike. V obeh slučajih je bil električni tok skozi truplo dvakrat izpuščen. Prvi se je moral vnesti na osodopolni stol Rogers; smrt je nastopila takoj, ne da bi se kaj posebnega pripetilo. Pri Landieru pa je švignil svetel plamen iz električne žice, napeljana na glavo, in duh gorečih las se je razširil po prostoru.

Rogers je bil obsojen tudi roparskega umora bratov Willis in Fred. Olney (na njeni farmi pri Midletownu, N. Y., dne 6. oktobra 1905). Landiero pa radi umora svojega italijanskega rokaja Michaela de Ambro v New Yorku, s katerim sta živila v starem krvnem sovraštvu.

Beg pred vročino.

V nedeljo je bežalo pred vročino okrog 400,000 ljudij iz New Yorka na Coney Island. Toda tudi tam je kazalo živo srebro 90 stopinj. Ljudje prebijejo moč napol obledeli kar na morskem bregu.

Ljubezenska tragedija.

Glason privatnega poročila, došlega iz Oregon City, Oregon v Chicago, se je tam pripetilo dne 11. t. m. nekaj, kar se med Slovenci malokdaj zgodi. 26 letni Math. Janégar je imel ljubavno razmerje s 16 letno Mary Smrekar, rojeno tukaj v Ameriki. Njeni stariši pa o tem razmerju niso hoteli nič vedeti, in tudi deklica sama ni mendo dosti marala za to. Jo ga je tako ujedlo in napravilo ljubosumnega, da je kupil revolver in v noč od sobote na nedeljo ustrelil svojo nezvesto. Oddal je dva strela, eden jo je zadel ravno v srce, tako da je bila pri priči mrtva. Potem je skočil čez okno in streljal še na njeno očetca, katerega je privabilo streljanje, a njega ni zadel. Nato je pobegnil. Ljudstvo je bilo tako razburjeno, da so morilec celo nož iskali in bi ga gotovo linčali, če bi ga dobili v svoje pesti. Drugi dan se je sam javil policiji. V terek je bil pogreb, ki je bil nadvse sijajen. To je prva Slovenka, ki je tamkaj pokopana.

V Columbusu, O., zborujoča nacionalna konvencija prohibicijonistov je imenovala Evgena W. Chafina iz Chicago predsedniškim kandidatom, dočim so profesorja A. S. Watkins postavili na svoj ticket kot podpredsednika.

Načelnik ruske tajne policije v Petrogradu je skrivoma zapustil mesto ter se napotil v Paris. Seboj je vzel vse knjige, v katerih so zabeleženi vsi natančni naslovi vladnih ruskih volunov, ki delujejo v inozemstvu, kakor tudi razne druge važne informacije. Načelnik se je združil z ruskimi revolucionarji in vstopil v njih tabor. Že iz Pariza je poslal vodji v New Yorku bivajočih ruskih revolucionarjev, Dr. Pavlu S. Kaplanu, ena 42 ruskih volunov, ki so bili od vlade pred kratkem poslani v Ameriko, da zasledujejo gibanje tukajšnjih ruskih revolucionarjev. — Prestop načelnika ruske tajne policije v tabor revolucionarjev."

pravi Kaplan, "je za našo stvar velikanske važnosti in največja pridobitev, ki jo moremo iskazati." — Če le ni to kaka nastavljenost!

John Mitchell, bivši predsednik rudarske unije, je sedaj pri polnih jaslih — kapitalistični prijatelj so mu preskrbeli za razne njim izkazane usluge mastno službo pri Civic Federation; postal je načelnik oddelka za delavske pogodbe. Če bi hotel, bi ga morebiti demokratska stranka nominirala podpredsednikom namesto Kerna, toda stem bi njegova izvolitev še ne bila gotova stvar, in zato je raje sprejel mirno in prijetno mesto pri Civic Federation. Gmotno mu bo ta služba gotovo toliko nesla, kakor če bi bil podpredsednik Združenih Držav. Kajti če bi kot tak par tisočakov tudi več vlekkel, kakor mu pa — prinaša — ravnokar dobljena služba, imel bi kot podpredsednik Združenih Držav tudi več izdatkov, ker bi se vendar moral kot podpredsednik nekoliko bolj "postaviti". Tudi lahko Mitchell obdrži svojo novo službo tako dolgo, kakor se mu bo zljubilo, dočim je politika negotova stvar; danes stoji visoko, jutri pa pade nisko. "John" je torej dober računar! — Ena vrsta delavskih voditeljev zlega polagoma na mastno plačana mesta, kapitalisti in vlada jih spoštuje in časti, — drugi vrsti voditeljev pa ravno ta vlada in ravno ti kapitalisti žugajo s prisilno delavnico in predsednik jih puš je za "nezaželjene državljane". Kateri izmed obojih mislijo z delavstvom pošteno, to bi moral vendar kožno spregledati že vsak samostojno misleč delavec.

Kadar se enkrat začne število sklenjenih porok manjšati, potem je to zanesljivo znamenje, da se godi ljudstvu slabo, da je revščina velika. Za časa gospodarskih kriz se vedno sklene manjšakov kriz pa v normalnih časih. To se sedaj godi v Ameriki. Duhovni gospodje raznih ver se pritožuje čez slabe čase, češ da ne zaslužijo toliko negeto drugokrati in da ne morejo več toliko na stran dhati. Neki pastore se je izrazil, da je komaj eno tretjino toliko zakonov blagoslovil v prvi polovici tega leta, kakor lansko leto v isti dobi. — Kadar se enkrat začnejo že duhovniki pritoževati čez slabe čase, potem je to pač najbolj zanesljivo znamenje, da se godi ameriškomu delavskemu ljudstvu zelo slabo!

V Buffalo je bil, kakor poroča odtodna "Arbeiter-Zeitung", aretiran socialist Avgust Klenke na vogalu Main in Genesee ceste, češ da se je poslužil ustavno zajamčene prostosti govora in stem spravil v nevarnost obstoj Združenih Držav, moderno civilizacijo, da celo vso človeško kulturo! Policija zatrjuje, da so trgovci one okolice protestirali proti javnim govorom na ulici, — kakor da bi bili kak protest v stanu razveljaviti konstitucijo dežele! Frank Ehrenfried je dal za Klenkeja varščino, in socialistična stranka namerava spraviti zadevo pred višje sodnje, da se enkrat za vselej določi, ali je konstitucija Združenih Držav še v veljavi ali ne, ali pa morda zadostuje še samovoljnost kakega policijskega pape, da jo dvigne.

Kot diametralno nasprotje temu pa poroča omenjeni časopis sledečoo dogodbo: Pred nekaterimi dnevi so ravno na istem kraju imeli verski fanatiki svoj strašanski dirindaj, tulili in ragrali so, da je bilo groza in kakor znajo le versko poblazneli ljudje v Ameriki. Vršlo se je to pri belem dnevu, v sredi največjega trgoveškega prometa. Pa nikdo jih ni motil in nadlegoval. In Salvation Army (Rešilna Armada) obdržuje vsako nedeljo proti II. uri dopoldne na križišču North Division in Oak ceste svoja zborovanja, in to že več let, ne da bi policija kaj ugovarjala.

Zakaj se nadlegujejo samo socialiste! — Oficijelna obtužba proti Klenkeju se glasi radi "postajanja na vogalih". Kaka nesmisel! Atentatorji na prostost govora in javnega zborovanja nimajo vkljub svoji moči toliko poguma, da bi povedali pravi namen svojega brutalnega postopanja!

Bivšega bankirja v Berlinu in izdajatelja nekega finančnega lista Zigmunda Friedberga, ki je letos meseca februarja zginil iz Berlina, zapustivši \$1,000,000 dolga, so sedaj v New Yorku zasledili. Friedbergova zadeva ne spada pod določbo, kakoršne imata sklenjene Nemčija in Združene Države glede izročitve zločincev, in ga torej ne bodo mogli in smeli s silo pritrirati nazaj v Nemčijo. Nekateri časniki pa poročajo, da se je Friedberg izjavil, da je pripravil iti v Berlin in pomagati pri razrešitvi njegovih zamotanih zadev, pod pogojem, da mu državno pravdnništvo garantira nedotakljivost!

Svet, družbo in njeno odnošaje more le tisti prav razumeti, kdor pozna svoje lastno bistvo, hotenje in čutenje. Zato je glavno orodje vsakega borilca za boljše bodočnost to, da pozna najprej sam sebe.

Pravijo, da kdor nič nima, naj se da raje pokopati. Lahko govornjeno, teško storjeno! Za reveža, ki nič nima, je to teška stvar, dati se pokopati. Za tistega fantička, ki je beračil tle dni po chicaških ulicah, da bi spravil skupaj potrebno svoto za pogrebne stroške svoji umrli materi, — je bila resničnost to trditve jako bridka. Dobil ni niti dva dolarja. Pa se godi psu bogatih ljudij pač mnogo boljše! To dokazuje slučaj, ki se je pripetil prejšni teden v Asbury Park, N. J. Star je bila taka: — Edith Clark, hči bogatega Martina Clarka iz New Yorka, ki je sedaj na počitnicah in prebiva v Asbury Park v elegantni vili, — je imela malega psička, nazvanega "Montechristo". Njen ljubljenec je zbolel, in čeprav se je živinozdravniku ponujalo \$500, da bi ohranil drago živalico pri življenju, je "Montechristo" vendar izdahnil, na veliko žalost cele družine. Potem so dali truplo "dragega rajnega" balzamirati in slovesno pokopati na pokopališču. V dveh kotičkah so sledili "žalujoči ostali" truplu dragega "Montechrista", in sicer je sedela v prvi kočiji Edith Clark s svojo sestrično Jennie B. Clark, v drugem vozu pa štiri prijateljice, ki so prišle iz New Yorka nalašč na pogreb, da spremijo dragega rajnega k zadnjemu počitku in mu stem izkažejo čast.

Zdaj pa še naj kdo trdi, da v Ameriki ni ljubezni, ni humanitete! Je, je, pa še kakšna: pasja — kakor je v tej deželi vse prišlo v moralnem oziru že na psa!

NAZNANILO.

Slavnim slovenskim društvom tem potom uljudno naznanjam, da je moja velika dvorana od sedaj zanaprej samo za društvene zabave, vsakovrstne veselice, plesne venčke itd., na razpolago. Gledišča ni več.

Ker je čas običajnih jenskih in zimskih zabav tukaj, opozarjam vsa cenjena čikaška društva na ta, za vsakojake društvene prireditve v resnici zelo pripraven prostor.

Priporočam se s poštovanjem Frank Mladič.

NAROČNIKOM

Kadar se preselite, je potrebno, da nasnanite poleg novega naslova tudi stvar naslov.

DENARJE V STARO DOMOVINO

POŠILJAMO:

za \$ 10.00.....	50 kron
za \$ 20.00.....	100 kron
za \$ 30.00.....	150 kron
za \$ 40.00.....	200 kron
za \$ 50.00.....	250 kron
za \$ 60.00.....	300 kron
za \$ 70.00.....	350 kron
za \$ 80.00.....	400 kron
za \$ 90.00.....	450 kron
za \$ 100.00.....	500 kron

Poštarija je vidna pri vsi vrstah. Dena se nakazuje avto popolnoma izplačajo brez vsjarja odbitka. Vse denarje polijate izplačajo, kr. postalni hranilni urad v 11. do 12. dneh. Denarje nam pošlji na najprijaznejšo do \$50.00 v gotovini in priporočam ali retribuiranemu pisnu, večje zneske pa du. nam pošlji Postal Money Order ali pa New York Bank Draft.

Frank Sakser Co.
109 Greenwich St., New York
6104 St. Clair Ave., N. E.
Cleveland, Ohio

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA. IZHAJA VSAKI TOREK. Lastnik in urednik: Jugoslavanska delavska tiskovna družba v Chicago, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published EVERY TUESDAY by South Slavic Workmen's Publishing Company Chicago, Illinois. JOHN GRLEK, President; JOHN PETRIĆ, Secretary; ANTON PRISIK, Treasurer.

DOPISI

Premišljanja neprosto voljnega postopača. Oregon City, Oregon. Tisti časi, ko se je iz vseh brezštevilih sajstih dimnikov prostrane Amerike valil v celih oblakih dim proti nebu, in ko je delavec bil, če že ne pravično, pa vsaj deloma plačan za svoj trud, — teh časov ni več. Videti je, kakor da bi vrag odnesel vse skupaj na drug planet.

Pršli smo iz črno-žolte monarhije v Ameriko s sladko zavestjo, da si izboljšamo svoj tužni delavski položaj, bodisi da si ustanovimo tukaj lastno ognjišče, ali pa da se po preteku par let vrnemo k svojem v staro domovino s polnimi žepi svetlih dolarjev. Toda varali so nas naši upi, rojenice in bogovi, — prišli smo iz dežja pod kap!

Morda si imel, ko si prišel v to deželo humberga, srečo, da si k malu delo dobil. Gotovo si bil vesel. Vsak dan si na povelje parne piščalke odkorakal s svojimi tovariši v tovarno ter se tam postavil na odkazano tisto mesto: k žarečim pečem ali brenčočim strojem. Tvoje delo ni bilo lahko; delati si moral za dva, — pa vendar si bil zadovoljen. Računal si že, koliko lepih kronic ti preostane na en mesec, in kaj še le celo leto! Morebiti si bil še toliko prepreden, da bi si domišljeval, da si po preteku par let prihraniš tisočake, kupiš doma sedosedevo njivo ali travnik, ter da postaneš iz preprostega kajžarja ugleden in čistan gospodar. — Kaj pride nekega dne iz tovarniške pisarne povelje: Vsi delavci naj odlože svoje orodje, zapre se naj para, stroji ustavi, in vi delavci pojdite domov za nedoločen čas. Vzrok: preveč blaga in premalo naročil.

Kakor grom pred viharjem, tako te vzdrmi ta novica iz tvojih sladkih sanj. Vsi tvoji računi so prekržani v eni minuti, in s potrtnim arem in povešeno glavjo odhajaš s tovariši domov, brez upa na bodočnost. — Vsak dan si na nogah s prvim svitom, urnih krač letaš od tovarne do tovarne, v pasji poniznosti se klanjaš pred "bossi". Vse zaman! Povsod ti po vedo, da ne rabijo delavcev in da jih imajo več kot preveč.

Brez dela postopaš po mestnih ulicah. Ustaviš se pred izločnim oknom velike in modne trgovine. In glej, koliko lepih oblek je tukaj na prodaj in razpostavljenih na ogled! Potem pogledaš samega sebe. Kaj ne, potreben si nove obleke in tudi čevljev! Posebno palec na desni nogi je kaj revolucijonarnih idej ter hoče po vsej sili gledati na prsto! I, no, čemu pa je potem vse to na prodaj? Ali ne za tiste, ki še nikdar nič delali niso! — Izmučen od dolgoletnega dela, korakaš počasi naprej, kar začuješ zoperno tuljenje za sabo. Umakniti se moraš krasnemu avtomobilu. Glej, tam je povozil hromega berača, ki se ni mogel takoj umakniti, in par psov, ki so to pošast obljajali. Potem pa zgine kakor strela brez sledu. V njem je komodno sedel star debeluhar s teško zlato verižico, poleg njega pa nekaj gizdavo obličnih dam. Vsem se je poznalo, da ne vedo, kaj je trpljenje, kaj boj za obžatek, in da še nikdar nič delali niso —

Prvič v svojem življenju začneš dvomiti, ali je bog v resnici nekonočno pravičen, ker pripusti tako razkošnost na eni, in tako beračijo na drugi strani. Ljubšeča mati bo dala vsakemu svojemu otroku kosček kruha —

Vendar te misli te obidejo samo za trenutek; zde se ti pregrešne. Hitro se potolažiš s katoliškim receptom, več: "Že mora tako biti! Božja volja je!"

Zakaj takega človeka nikdo ne podučil? Bil bi dober socijalist. Velika ura na mestnem domu kaže dvanaest. Treba bo iti k obedu. Pa saj si skoro ne upaš domov; grdo te bodo gledali, ker nimaš s čim plačati! Poprosil bi rad, naj te še malo počakajo za denar, — vse bodeš pošteno plačal, ko dobiš delo. Vendar prositi nočeš, — prenosni si; zavedaš se, da nisi potepuh, ampak dober delavec in koristen član človeške družbe, ki si brez lastne krivde prišel ob delo in v pomanjkanje.

Tako mine eden teden, mineta dva. Začneš uvidevati, da te je "obljubljena dežela" — Amerika, — s svojo vabljivo prostostjo (!) prevarila! Postaneš malodušen, — skrbno sešteješ denar, — in ako ga je zadosti, se napotiš k agentu, katerega najbolj hvališ, kupiš si pri njem vozni listek in v gnevom v srečo zapuščas to deželo, od katere si si toliko obetal. Ako pa nimaš dovolj noveca, pa stiškaš v žepu pesti ter proklinjaš ves človeški rod. Vsedeš se na stol in filozofiraš, kako je vendar mogoče v deželi, kjer se denar meri kar na mernike in meso kuha v kotlih, taka mizerija in tak gospodarski polom! — Na vse zadnje se spominjaš na nauke svoje matere in prikišaš, da je vse to prišlo "od zgoraj!"

Vendar, prijatelj, ti si v zmoti! Ako nisi socijalist, — postani, ker drugače je to za te nereljiva uganja. — — — To je slika le enega brezposelnega, — šest milijonov brezposelnih pa je šest milijonov slik, samo še morda bolj žalostnih. Živela Amerika!

Frank Šavs. Dostavek. — Jaz sem še mlad socijalist; komaj pol leta je nazaj, kar sem se začel zanimati za socijalizem. In v tem kratkem času sem se do dobra prepričal, da je ta mlada a žilava stranka edina zdrava organizacija, v čije interese je — osvoboditev delavstva.

Prepričan pa sem, da bo vkljub temu pri jesenskih volitvah zopet mnogo zaslepljenih delavcev glasovalo za svoje krvose, — čeprav jih sedaj kolnejo, ker so jih posadili na cesto. Sedaj pa stvar malo obrnimo. Recimo, da bi postali danes kapitalisti reveži in stili na naše mesto, mi delavci pa na njih stališče, ter da bi jih mi skozi štiri leta ravno tako odirali, kakor odirajo sedaj oni nas. Kaj mislite, da bi hoteli ti ljudje pri prihodnjih volitvah zopet oddati svoje glasove za nas? — Kaj še!

Sedaj pa pridje uprašanje, zakaj se delavci vendar sami iz sebe tako prokleto nore delajo? Kar se tiče slednjih naših nasebine, bo kmalu skopela, ako pojde tako naprej. V začetku junija je bilo tukaj še kakih 130 Slovencev, zdaj pa jih menda še 40 ni. Vse štapa in odhaja deloma v druge kraje, deloma v domovino. Gorenji.

Nepravničem strah pred socializmom. Kakšna je sedanja družba, vemo dobro; kdor ne vé natančno, si vsaj domišlja znanje. Prav malo jih je, ki ne bi zabavljali. Nihče ni popolnoma zadovoljen z njo. Toda vse nadloge so že nekam domače. Svoj so tudi miši nepriznati v hiši. A kadar se prebivalec privadi na njih škrtanje, mu je skoraj žal, če utihne, dasiravno je prej kiel vsako noč.

Stvarno se ne poznamo socialistične družbe. Odtod strah pred socializmom. Ali je pa strah nepremagljiv? So ljudje, ki v mladosti niso smeli gledati v šumečo vodo, ker jih je takoj začela mamiti. Pa so se privadili, ker so "trenirali" svoje živce. Tako se tudi lahko premagata strah pred socialistično bodočnostjo. Najpotrebnejše je to, da jo čim bolj spoznamo. Fotografirati je pač nihče ne more. Ljudje, ki pri vsaki priložnosti vprašujejo socialiste, kako bo to in ono ter hočejo imeti pojasnila za vsako malenkost, si navadno domišljajo, da je to čudovito modrijansko. Pa je le malenkostno in včas sitno. S tako radovednostjo lahko nadlegujejo utopiste, ki so srečni, če lahko v fantaziji ustvarijo idealno družbo z vsemi posameznostmi, ne pa socialistov, ki so že nešteto krat povedali, da si bodo posameznosti pač uredili bodočo ljudje brez posebnega truda. Nikar ne mislimo, da pridejo za nami tepej na svet!

Gotovo je, da se ni treba bati za tisto, kar je že v sedanji družbi dobro, to se pravi sposobno za življenje. To bo že živel. Če popada jeseni suho listje z drevoja, če polomi aneg in veter suhe veje, ni treba, da bi usahnilo deblu. Kar pa pogine zasluži pogin. Tak

ko nastane prostor za novo, mlado in krepko. Socializem bo v družbi pravično razdelil luč in senco, veter in zatijše. Nebes ne ustvari na zemlji. Kapitalizem jih tudi ni in nobena družba pred njim ne. A to je prav. Ne le, da je idealni raj na realni zemlji nemogoč; hodimo veseli, da še ne pridejo nebesa. Saj bi bilo tedaj vendar vsega konec; večina živih ljudi si še ne želi tja, kjer ves ljudi dan ne bi bilo kaj opraviti, k večjemu da bi se semtertja zapelo kaj sladkega.

A če ne bo nebes, peknel bode vendar odpravil. Ljudi ne zenači socializem; a enako priložnost za porabo in izražanje vseh različnih darov jim da. To je morda neprijetno za človeka, ki smatra lenoba za vrhunce vseh užtkov; a kdor je sposoben za delo in ga ima rad, se more le veseliti razmer, v katerih o res svobodno tekmovanje vseh moči mogoče. Saj se bo že tedaj lahko izkazala prava moč.

Toda — ne slepimo se! Ves strah pred "nevernim" socializmom le dokazuje, da je človek še vedno majhen; zato se ne upa verjeti, da so tudi visoki cilji dosegljivi. Če bi zdravniki imeli kak prasek ali kako kroglice zoper malodušnost, pa bi se razvoj v socializem tako pospešil, da bi se kar čudili ljudje.

Le še eno: Ali je kdaj kak socialist dejal, da je socializem zadnji cilj? — Velik je in visok; sveda. In na poti je še mnogo zaprek. Zato res zadostuje socializiranje za relativno zadnji cilj. Vendar pa vemo vsi, da se življenje ne ustavi, kadar bosta delavec in njegovo delavno sredstvo zopet združena. Dalje pojde življenje, ki ne pozna miru kakor večni žid Ahasver. Toda drugače ne bode, kakor sedaj: Lepše, krepkejšo, veseljeje in bogatejšo. Novi cilji se mu pokazujejo, ki jih sedaj komaj tuptam kaka izredno blagoslovljena duša temno slutiti. Nova morala, nova etika vstane iz novih razmer, v katerih se seznanj svet z vrednostmi, kakršnih še ne pozna. V kapitalistični družbi ne more človek prekositi samega sebe, ne more se razviti nad sebe. V preteklosti se je razvil. Iz nizkega zivalstva se je dvignil; mar naj verjamemo, da je že na zadnji postaji? ... Lokomotiva človeškega rodu je še vedno zakurjena, ampak na tirih so zapreke. Odstraniti jih moramo in pokazalo se bo, da je človeštvo zmožno še velikanskega razvoja.

Frank Šavs. Dostavek. — Jaz sem še mlad socijalist; komaj pol leta je nazaj, kar sem se začel zanimati za socijalizem. In v tem kratkem času sem se do dobra prepričal, da je ta mlada a žilava stranka edina zdrava organizacija, v čije interese je — osvoboditev delavstva.

Prepričan pa sem, da bo vkljub temu pri jesenskih volitvah zopet mnogo zaslepljenih delavcev glasovalo za svoje krvose, — čeprav jih sedaj kolnejo, ker so jih posadili na cesto. Sedaj pa stvar malo obrnimo. Recimo, da bi postali danes kapitalisti reveži in stili na naše mesto, mi delavci pa na njih stališče, ter da bi jih mi skozi štiri leta ravno tako odirali, kakor odirajo sedaj oni nas. Kaj mislite, da bi hoteli ti ljudje pri prihodnjih volitvah zopet oddati svoje glasove za nas? — Kaj še!

Sedaj pa pridje uprašanje, zakaj se delavci vendar sami iz sebe tako prokleto nore delajo? Kar se tiče slednjih naših nasebine, bo kmalu skopela, ako pojde tako naprej. V začetku junija je bilo tukaj še kakih 130 Slovencev, zdaj pa jih menda še 40 ni. Vse štapa in odhaja deloma v druge kraje, deloma v domovino. Gorenji.

Nepravničem strah pred socializmom. Kakšna je sedanja družba, vemo dobro; kdor ne vé natančno, si vsaj domišlja znanje. Prav malo jih je, ki ne bi zabavljali. Nihče ni popolnoma zadovoljen z njo. Toda vse nadloge so že nekam domače. Svoj so tudi miši nepriznati v hiši. A kadar se prebivalec privadi na njih škrtanje, mu je skoraj žal, če utihne, dasiravno je prej kiel vsako noč.

Stvarno se ne poznamo socialistične družbe. Odtod strah pred socializmom. Ali je pa strah nepremagljiv? So ljudje, ki v mladosti niso smeli gledati v šumečo vodo, ker jih je takoj začela mamiti. Pa so se privadili, ker so "trenirali" svoje živce. Tako se tudi lahko premagata strah pred socialistično bodočnostjo. Najpotrebnejše je to, da jo čim bolj spoznamo. Fotografirati je pač nihče ne more. Ljudje, ki pri vsaki priložnosti vprašujejo socialiste, kako bo to in ono ter hočejo imeti pojasnila za vsako malenkost, si navadno domišljajo, da je to čudovito modrijansko. Pa je le malenkostno in včas sitno. S tako radovednostjo lahko nadlegujejo utopiste, ki so srečni, če lahko v fantaziji ustvarijo idealno družbo z vsemi posameznostmi, ne pa socialistov, ki so že nešteto krat povedali, da si bodo posameznosti pač uredili bodočo ljudje brez posebnega truda. Nikar ne mislimo, da pridejo za nami tepej na svet!

Gotovo je, da se ni treba bati za tisto, kar je že v sedanji družbi dobro, to se pravi sposobno za življenje. To bo že živel. Če popada jeseni suho listje z drevoja, če polomi aneg in veter suhe veje, ni treba, da bi usahnilo deblu. Kar pa pogine zasluži pogin. Tak

se jih tako uniči. Črnogorska vlada je bila vtejeri v zvezi z bosansko in z Dunaja so došla navodila, kako je zatreti svobodno gibanje med ljudstvom, ki se je začelo pojavljati v Bosni in Črnigori. Služaj je zelo podoben onemu z Zapadno Rudarsko Zvezo, katero so ameriški kapitalisti tudi hoteli razrušiti, stem da so nje-udne uradnike obdoližili umoritev. Samo da tukaj nastopajo kapitalisti vladarji, tam pa kronane glave; bistvo stvari pa je povsod jednako, namreč: odpor zatiranega ljudstva proti njegovim tlačiteljem.

SLOVENCEM V POGLED. Cenjeni director Collins N. Y. Medical Instituta: — Jaz Vam naznanjam, da sem sedaj zdrav pa nisem se vseh medicinskih porabil, jih imam še za par dni. Zahvalim se za zdravila, katero ste mi poslali, da sem zopet ozdravil hvala Bogu. Bog Vam stotero poplašaj Vašo dobroto. Kadar bodem zopet kaj potreboval se bodem vedno le na Vas obrnil. Vas pozdravljam ter Vam ostajam hvaležni Frank Novak Lock No. 3. Allegheny Co., Pa.

Rdeče vino. V tistih krajih Francoske, kjer raste takozvano burgundsko vino, in kjer vsakdo uživa vino že od otroške dobe, ni pijancev in malokdo umre na bolezi prebavnih organov. Naša Kalifornija nam rodi enaka izborna vina, ki so iste medicinske vrednosti. To vino je podlaga za slaven izdelek Trinerjevega ameriškega grenkega vina. Najboljše grenke korenine, pomešane z vinom, so najboljše sredstvo za bolezi na želodcu in drobu. Po zavžitju tega grenčeca izvršujejo organi svoje naravne funkcije redno in pravilno, zdravje se utrudi in slast do jedi se spet pojavi. Oni, ki uživajo probavljivo in okrepljujočo hrano, so zdravi in energični; kdor pa je bled, slab in bolehen, nima slasti do jedi ali če ga glava boli, — tisti pa se naj poslužijo Trinerjevega ameriškega grenkega vina, in to ga bo gotovo odravilo. Dobi se v lekarnah. Josip Triner, 616-622 So. Ashland Ave., Chicago, Ill.

Sodrug! Somišljenik! Pravega socijalista vodi predvsem PREPRICANJE, da se bori za pravično stvar, in v tem prepričanju čuti tudi svojo DOLŽNOST, da dela in nastopa za propagando idej, ki vodijo delavsko iz sušenjskih verig — gospodarskih in duševnih — na nova pota k blagostanju in notrajni sreči. Sodrug! Treba je, da se polotimo dela vsi. Pokažimo, da se v resnici zanimamo za svoj list! Pokažimo, da smo socijalisti v resnici kulturna stranka. Sram bi nas moralo biti, da bi omagali sredi poti. Naši načelni nasprotniki bi se potem po vsej pravici lahko iz nas norca delali in rekli: "Glejte jih širokoustnežev in borilcev za svobodo in napredek! Kadar se gre za to, da bi pokazali svoje prepričanje v dejanju, kadar je treba za svojo stvar kaj žrtvovati, — tedaj se vsa njih navdušenost razkadi v prazen dim!"

Tako bi se nam očitalo, in prav bi imeli. Ali pa si bomo pustili kaj takega očitati? Ne! Nikdar! Vsak sodrug naj marveč postane organizator za stranko in agitator za list. Vsak čitatelj naj pridobi listu vsaj enega novega naročnika in sobojevnika. Družimo se v edini delavski stranki, in potem bomo močni, in nikdo nas ne bo zamahal, da smo navdušeni socijalisti le takrat, kadar nič ne stane. Vsi smo prepričani, da je stvar, za katero se borimo, sveta, pravič-

Širom sveta znano letovišče na Kranjskem, Bled, je skoro popolnoma pogorelo. Plamen je upepelil čez 40 hiš in gospodarskih poslopij. Škode je bajé pol milijona kron.

"Zarota" v Črnigori. Na črnogorskega kneza Nikola se je bajé nameraval atentat z bombo. Nekaj "zarotnikov" so ujele, drugi so pa popihali. Pred nekaterimi dnevi so cetinjski sodniki sodili dozdevne "krivce". Obsojili so nedolžne ljudi, v svesti da, da služijo maloprčnosti in lažem. Sodnija je izrekla svojo obsodbo: šest jih je obsojenih na smrt (dva sta v cetinjskih zapornih, namreč poslanec Čulafić in vseučiliški profesor Vojvodić, ostali štiri pa so v inozemstvu); na 15 letno ječo so obsojeni "atentator" Rajković in bivši minister Radović. Tudi ostali so dobili težke kazni. — Atentat je bil naročen, v ta namen, da se zvali krivda na knezu neljubne osebe in

na stvar. In vendar...! Glejte n. pr. sorojake, ki niso v našem tabornu, koliko ti žrtvujejo za svojo stvar! Pogledajte krase cerkve, kojih agrađa je stala stotisočake in kojih vzdrževanje tudi stane lepe denarce. Keđo jih je postavil, keđo jih vzdržuje? Ali ne navdušenost in poštrevnost? In mi smo mladi... mi, ki se vendar ne borimo za fiksne ideje! Sodrug, pomislite, da smo še le začeli. Pomislite, da je tedenski "Proletarec" mlado, komaj polletno dete, ki je potrebno Vaše opore. Vzdrinite se iz mrtvila in idite na delo! Neštete prilike se Vam ponujajo, da agitirate zanj. Kadarkoli pride med ljudi, ki še niso nanj naročeni, lahko priporočate "Proletarca". Povejte rojakom—delavcem, da je to list, ki zastopa njih interese, ki jih poučuje, ki jim poroča, kar je za nje potrebno, ki jih zagovarja in jih bodri k napredku. Povejte jim, koliko jih je med Vami, ki so se o marsičem poučili in spoznali razmere v pravi luči. Ne opustite nobene priložnosti za agitacijo. Naše geslo bodi "Naprej"! Ured. in upravnistvo.

Papež Leon XIII. — modernist. Francoski jezuit Barbier je izdal knjigo pod naslovom: "Napredek francoskega liberalizma in Francija." Knjiga dolži pokojnega papeža Leona XIII., da je neposredni povzročitelj in razširjvalec liberalizma in katoliškega modernizma v cerkvenih nauk. Da-si so se bajé v Vatikanu strinjali že vnaprej z Barbierovimi nazori, vendar je bil papež Pij X. primoran dati knjigo na indeks, ker vendar ni mogel odobravati, da bi se nezmotljivega papeža proglašalo za — krivoverca! "Glas Naroda" poroča, da je trvdka Frank Zotti & Co. v New Yorku bankrotirala in da je sodni upravitelj dne 15. t. m. sprejel v svoje varstvo vse knjige in blagajno. William J. Bryan, tajnik lokalne unije "International Association of Steam and Hot Water Fitters", je napovedal vojno demokratičnemu predsedniškemu kandidatu Williamu Jenningsu Bryanu. Prvoimenovani rebelira proti nakani predsednika Gompersa, ki namerava izdati pamflet, s katerim se bodo pozivali vsi organizirani delavci, da oddajo svoje glasove demokratičnim kandidatom: predsedniku Bryanu in podpredsedniku Kernu. Imenovani delavski voditelj W. J. Bryan za-trjuje, da uradniki Ameriške delavske zveze (American Federation of Labor) nimajo pravice predpisovati delavcem, za koga naj glasujejo oziroma koga naj pri volitvah podpirajo. Letno poročilo finančnega tajnika Ernesta Mills od Zapadne Rudarske Zveze, predloženo dne 16. t. m. konvenciji, izkazuje, da je izgubila zveza lansko leto 5000 članov. Skupno število članov je znalo dne 1. januarja 1908 38.119. Mills pojasnuje, da je pripisavati to nazadovanje slabim industrijskim razmeram. Skupni dohodki lokalnih unij znašajo \$1.100.694, izdatki pa \$993.835. Poročilo izkazuje, da se je za obrambo Moyerja, Haywooda, Pettiboneja in Steve Adamsa porabilo \$189.589. V pretečenem letu se je organiziralo devet novih lokalnih unij, 29 pa se jih je razšlo ali pa so pristopile drugim zvezam. Dolžnost vsakega socialista je, podpirati svoje časopisje. Agitirajte za "Proletarca". Pridobite mu nove naročnike.

Nizke cene!

Vse parobrodne družbe so znižale cene za prekmorsko vožnjo

Kdor rojakov želi potovati v staro domovino, naj se v tej zadevi obrne na:

Frank Sakser Co. 109 Greenwich St., New York. 6104 St. Clair ave., Cleveland, O.

Slovenecem in Hrvatoma! obleke, po najnovšem kroju. Unijsko delo; trpečno in lično. V zalogi imamo tudi razne druge potrebšćine, k sp. dnji v delokrog oprave—oblek. Pridite in ogledite si našo izlobo. Z vsem spoštovanjem J. J. DVORAK & CO. UNION CLOTHIERS—TAILORS. 508-600 BLUE ISLAND AVE.

GOSTILNA, dobro in vedno preskrbljena s tukajšimi pijačami, s najboljšimi pijačami, unijskimi smokami in prostim prigrizkom. Dvorane, za društvene seje, svatbe, zabavne večere, veselice itd. Potujoči rojaki vedno dobro došli. Priporočam se vsem v mnogobrojen obisk Frank Mladič 587 SO. CENTRE AVE., CHICAGO, ILL.

Pomlad je tukaj. Sezona ženinov in nevest prihaja. Če se ženite, je važno za vas, da si omladite dobro sliko kot spomin na vaš ženitvenjski dan. Dobro sliko, da boljše ne morete dobiti, vam izdela Wilke izkušen fotograf, 391-393 BLUE ISLAND AVE., CHICAGO. Ima večletno skušnjo in izdeluje najfinejše fotografije po zmerah cenah. TELEFON CANAL 287. USTANOVILJENO 1883.

Pristno Domače Vino. Belo vino... 60c galon. Rdeče vino... 50c galon. Rdeče staro vino... 45c galon. Rmeno vino... 55c galon. Posoda prasta. Te cene veljajo odjemalcem od 50 galonov naprej; izključena pa niso tudi manjša naročila. Vino pošiljam proti predplačilu ali po C. O. D. po vsi Ameriki. Priporočam se rojakom tudi za obisk moje lepo urejene gostilne z izbornimi pijačami in z vedno pripravljanimi prostim prigrizkom. Za dobro in točno postrežbo, kakor tudi za pristnost vina jamlim. JOSIP ZALOKAR, 899 Edison Road N. E., Cleveland, O.

"Radnička Straža" je edini hrvatski socialistični list v Ameriki. Izhaja vsako drugo sredo in stane \$1.00 NA LETO. Naslov: "RADNIČKA STRAŽA", 115 FISK ST., CHICAGO, ILL. Priporočajte ta list bratom Hrvatoma!

ZEMANOVO "GRENKO VINO", je najboljšje zdravilo svoje vrste, izvrstno sredstvo proti boleznim želodca, črev in ledvic, čisti kri in jetra. NEPRESEGLJIV LEK ZA MALOKRVNE ŽENE IN DEVOJKE. Izdelano iz najboljšega vina in zdravilnih zelišč. ZEMANOVA "TATRA", zelodečni grenčec. Tatra je izdelana iz zdravilnih zelišč tatranskega gorovja, zdravi živčne slabosti, podpira lahko prebavo želodčev in se je dobro obnesla proti bolestim revmatizma. Dobiti v vseh slovanskih salonih kakor tudi pri izdelovalcu teh najboljših zdravil. Prodaja na debelo in drobno najboljša Californijska vina. B. ZEMAN, 777 Alport Street, Chicago, Ill.

M. Lacković in Fr. Smetko 378 West 18th St., Chicago MODERNO OPREMLJENA SLOVENSKA TRGOVINA Z JESTVINAMI (GROCIERJA.) Najboljši riž, kava, čaj, moka itd., spleh vsakovrstne domače in prekomorsko blago vedno sveže po najnižji ceni na prodaj. Na zahtevo razvažam blago tudi na dom, za kar nič ne računim. Najbolje in najje neje obutvalo kupiti pri John Klofalk 631 Blue Island Ave. CHICAGO. Sprejema tudi pravila.

Stranka

SOLOVANSKA SOCIALISTIČNA VEŠEVA

Sobota v Chicagu, Ill.
Tajnik: John Petrić, 718 W. Chicago, Ill.
Vse priloge in dopise, tiho se so poslale na glavni tajnik ali na posamezne klube. Vse priloge na gorenji naslov tega tajnika.

IMENIK

Podprejeni Jugoslovanski Socialistični zvezi v Chicagu:
Jugoslovanski socialistični klub št. 1, Chicago, Ill. Frank Podlipce, fin. tajnik, 509 N. Halsted St. Redna mesečno vsako četrto soboto v mesecih v prostorih sodr. Fr. Mladića, 587 Center Ave.
Jugoslovanski socialistični klub št. 2, Chicago, Ill. Ivan Kravanj, tajnik, Redna mesečno vsako četrto soboto v prostorih sodr. Fr. Mladića, 587 Center Ave.
Jugoslovanski socialistični klub št. 3, Chicago, Ill. Valentin Potisek, tajnik, Redna mesečno vsako četrto soboto v prostorih sodr. Fr. Mladića, 587 Center Ave.
Jugoslovanski socialistični klub št. 4, Chicago, Ill. Martin Bogataj, tajnik, Redna mesečno vsako četrto soboto v prostorih sodr. Fr. Mladića, 587 Center Ave.
Jugoslovanski socialistični klub št. 5, Chicago, Ill. Mary Mary, tajnik, 674 W. 21st Pl. Redna mesečno vsako četrto soboto v prostorih sodr. Fr. Mladića, 587 Center Ave.
Jugoslovanski socialistični klub št. 6, Chicago, Ill. John Bahčić, tajnik, 2121 Main St. Redni seji sta 1. nedeljo v mesecu; 3. nedelja je izjema za assessment.
Jugoslovanski socialistični klub št. 7, Chicago, Ill. Edvard Hoffman, tajnik, Redna mesečno vsako četrto soboto v prostorih sodr. Fr. Mladića, 587 Center Ave.
Jugoslovanski socialistični klub št. 8, Chicago, Ill. Martin Bogataj, tajnik, Redna mesečno vsako četrto soboto v prostorih sodr. Fr. Mladića, 587 Center Ave.
Jugoslovanski socialistični klub št. 9, Chicago, Ill. Mary Mary, tajnik, 674 W. 21st Pl. Redna mesečno vsako četrto soboto v prostorih sodr. Fr. Mladića, 587 Center Ave.
Jugoslovanski socialistični klub št. 10, Chicago, Ill. Frank Praprotnik, tajnik, Redna mesečno vsako četrto soboto v prostorih sodr. Fr. Mladića, 587 Center Ave.
Jugoslovanski socialistični klub št. 11, Chicago, Ill. John Bahčić, tajnik, Redna mesečno vsako četrto soboto v prostorih sodr. Fr. Mladića, 587 Center Ave.
Jugoslovanski socialistični klub št. 12, Chicago, Ill. John Bahčić, tajnik, Redna mesečno vsako četrto soboto v prostorih sodr. Fr. Mladića, 587 Center Ave.

šla na razne knjige in tiskovine. Sodrugom rojakom ga najtopleje priporočamo.

Jugoslov. delavska tiskovna družba v Chicagu.

Nov soc. klub.

Saš urednik Ivan Molek je na svojem potovanju organiziral v Calumetu, Mich., ondote sodruge v socialistični klub, ki se priklonijo Jugoslovanski socialistični zvezi v Chicagu in dobi kot tak št. 14.

Omenjenemu novemu klubu kliče: Dobrodošli! — ter mu želimo obilo uspeha in posnemalcev. Tajnik mu je sodr. Jos. Hočevar, 2 Thorn St. (Tamarack), Calumet, Mich.

John Petrić, glavni tajnik.

Od upravnitva.

Opetovano opozarjamo cenj. sodruge in somišljenike, da jemljejo pri nakupu svojih potrebščin oz. v prvi vrsti na oglase v našem listu. Naša dolžnost je, da podpiramo one tvrdke, katere s svojimi ogledi podpirajo nas.

Nadalje prosimo one rojake, katerim smo poslali list na ogled, da nam po dopisnici javijo, ali se sploh mislijo nanj naročiti in če jim naj list še naprej pošiljamo, ali pa naj ga jim ustavimo. To isto velja tudi za one, ki so list zahtevali, a jim ni moglo takoj plačati, da vemo, pri čem da smo.

Listu v podporo.

Sodrugi v Waukegan, Ill. ... 85c
in sicer: Valcer Fr. 25c, Sušteršič Fr. 10c, Janše John 25c, Zakelj John 25c.

Delavske počitnice.

Čas počitnice je zdaj tu. — Na milijone delavcev uživa počitnice že meseci in meseci, toda ta "počitek", — prisiljena brezposelnost — delavcu ni prijeten; ne prinaša mu zaželjenega odpočitka in ne od dahne si. V teh časih skrbi in pomankanja si ne bo pridobil novih močij za nadaljno naporno delo. Ta neprostoletni počitek mu ne bo osvobodil in pokrepal ne telesnih in ne duševnih sil. — In vendar bi bile počitnice za delavca bolj potrebne kakor pa za sito gospodarstvo!

Za vladajoč razred je sedaj nastopil čas počitnice. Trumoma odhajajo iz mesta v hladna morskala kopališča, v hribe, na farme, da se tam oddahnejo od trudapolnega lenarjenja!

Le delavec si tega ne more privoščiti. Če izjemoma ta ali onl kratek dopust tudi dobi, mu stem ni dosti pomagano; podmanjuje mu za to potrebnih sredstev, da bi mogel počitnice tudi uživati. Splošna vpeljaja poletnih počitnic za delavce ter sredstva in pota do možnosti, kako te počitnice uporabiti v resnici za pokrepčanje in poživljenje izžerpanih telesnih in duševnih sil, — je jako važno socialno-politično upravljanje.

Seveda je upravljanje o delavskih počitnicah tesno združeno z medznim upravljanjem. Prav dobro plačan delavec si eventualno lahko prihrani toliko, da more za en teden poleti odpotovati, — pod pogojem namreč, da mu delodajalec dopust dovolji. Toda pretežno večina delavcev tega ne more storiti. Da pa more dobra volja premagati vse ovire, to kaže Anglija. Na Angleškem se dovoljujejo o božiču ali ob kakem drugem času sedemdnevni in tudi desetdnevni dopusti. V raznih krajih vplačujejo delavci na teden gotovo svoto v klubove blaginje, in potem dvignejo ves denar za takozvani "Vacation Week" (počitniški teden) v mesecu avgustu. Tovarne se potem v soboto zaprejo in se zopet odtvorijo šele v ponedeljek čez osem dni. Te počitnice so določene vsled objestnostnega dogovora med delodajalskimi in delavskimi zvezami ali unijami; tudi v oficijelnih plačilnih listevah je ta določba zabeležena.

In kar je možno na Angleškem, to bi bilo gotovo možno tudi v Ameriki. Da so delavske počitnice v našem vročem podnebnju še veliko bolj potrebne, kakor v hladni Angliji, ni treba se posebej naglaševati. Žal pa, da se dosedaj naše strokovne delavske organizacije s tem upravljanjem niso mogle še baviti. Sicer pa sedajni čas brezposelnosti tudi ni ugoden za to. Toda gotovo je, da pride tudi v Ameriki enkrat čas, da se postavi to upravljanje na dnevni red.

Oni sodrug,

ki mi je poslal 40c v znakah za soc. znak, naj mi blagovoli naslov naznaniti.
John Petrić, tajnik.

Podpirajte socialistično časopisje! Naročajte, čitajte in širite "Proletarca"! Priporočajte hrvatskim delavcem "Radniško Stražo".

Iščemo agente!

Liberalna nagrada ali pa provizija za razprodajalec
TAR-PIL-LAN LEKI
Tar-pil-lan salve 50c.
Tar-pil-lan Cones 25c in 50c.
Tar-pil-lan Coterb Cure 25c.
Pošljite ime in naslov!
Chicago Formula Co.
1346 W. 22nd St.
Ozdravi bule, eksemome, rane, opekline, spuščaje in lišaje.

Na znanje.

Sodrugi Ivan Molek, urednik "Proletarca", se nahaja sedaj na svojem organizatoričnem potovanju v državi Michigan. Isti je organizatorično pobirali naročnino na "Proletarca" in sprejemati naročnik.

bljenih vedno več produktov neupotrebljenih, če ne bi bilo tega, pa bi šlo vse k vrugu.

Kapitalistični proizvajalni način, nadomestitev proizvajanja v malem s kapitalističnim veleproizvajanjem, čegar proizvajalna sredstva združuje kot zasebno last v nekaj malo rokah, čegar delavci so brezposelni proletarci, ta kapitalistični proizvajalni način je bil sredstvo, da je skrajno omejeno produktivno silo dela, ki je bila lastna rokodelstvu in kmetištvo, mu poljedelstvu, neskončno razširil. To napraviti pa je bila svetovno-zgodovinska naloga kapitalističnega razreda. Izvršil jo je s tem, da je obložil razlaščenost in izkoriščevane ljudske množice z groznimi bolečinami, ali izvršil jo je. To napraviti je bila prav tako svetovna potreba kot obe podlagi, iz katerih je iznikla, namreč: blagovno proizvajanje in z njim ozko spojeno zasebno lastništvo proizvajalnih sredstev in proizvodov.

Ali če je bilo to in njegovi obe podlagi zgodovinsko potrebno, zdaj pa ni več. Opravila kapitalističnega razreda izvršujejo vedno bolj plačani uradniki, veliko množstvo kapitalistov ima le še nalogo, da potroši, kar drugi izdelajo; kapitalist je postal prav tako odveč, kot je bil fevdalni gospod pred sto leti.

Da še več. Kakor je bilo fevdalno plemstvo v osemnajstem stoletju, tako je danes kapitalistični razred že zapreka daljnemu razvoju. Zasebno lastništvo proizvajalnih sredstev je že zdavnaj prenehalo, da bi dajalo zagotovilo vsakemu producentu za imetek njegovih proizvodov in za njegovo prostost. Hitro je jadra k temu, da bo ta imetek in to prostost odpravila za vse prebivalstvo kapitalističnega razreda; iz temelja družbe postaja vedno bolj sredstvo, s katerim se je vsposobudilo družbo, da je kar najhitreje razvila svoje produktivne moči, izpremenila se je v sredstvo, ki sili družbo vedno bolj k temu, da trati in pušča v nemar svoje produktivne moči.

Tako izpremeni v popolno nasprotje zasebna last proizvajalnih sredstev svoje prvotno bistvo ne le za producente malih podjetij, ampak za celo družbo. Iz moči, ki je vodila družbani razvoj, postane povod, da družba propade, da bankrotira.

Danes se ne vpraša več, ali naj se zasebna last proizvajalnih sredstev hoče vzdržati ali ne. Njen propad je gotov. Vpraša se le: Ali naj potegne tudi družbo s seboj v propad ali naj se družba otrese tega pogubnega bremena, da zamore svobodno in nanovo okrepčana iti dalje po poti, katero predpisuje zakon razvoja.

UGODNA PRILIKA!
Iz proste roke se prodajo sledeči, še dobro ohranjeni predmeti:
1 pokrit voz \$25.00
1 kolešček 15.00
1 sobna peč 5.00
3 postelje s popolno opravo.
Uprša se pri
Chas. Vančina,
1622 N. Campbell Ave.,
blizu Elston Ave.

Vestnik Edini slovenski ilustrirani list v Ameriki. Izhaja dvakrat na mesec na 16 straneh. Cena mu je samo \$1.00 na leto, 50c na pol in 2c na četrt leta. — Naalov: "Vestnik", 9 Albany St., New York, N. Y.

Joseph Krakty,
739 Loomis St., Chicago, Ill.
Izdelovalec najfinjših cigar vsake vrste.
Na debelo in drobno.

EDW. F. MODIS
Prodaja vsakovrstne kovček (kofre) in kralje za potnike. Jemlje te stvari tudi v popravila.
684 W. 18th St. CHICAGO, ILL.

Fino Opremljena Gostilna
z najboljšimi pijačami kakor z Atlas in Pilzen pivom, vinom in raznovrstnimi likerji, dalje s smodkami in "prostim" "Inehom".
Zastopstvo najboljših parobrodniških črt; prodaja parobrodniških listkov in pošiljanje denarja v staro domovino.
Postrežba točna in solidna.

Mohor Mladič
Novi prostor:
572 Blue Island Ave.
vogel Loomis St.
Telefon Canal 3214 Chicago, Ill.

Frank Kvasnička
Trgovina z železino, raznim orodjem in pohištvo. Popravila peči.
643-645 W. 18th St. Chicago, Ill.

POZOR! ROJAKI! POZOR!
V nedeljo dne 19. julija priredi društvo "Narodni Vitez" št. 39 S. N. P. J.

velik zabaven izlet (picnie)
v proslavo petletnice obstanka društva.
Slavnost se vrši na 96. cesti in Ewing ave., South Chicago, Ill.

Na to slavnost se najuljudneje vabijo vsi rojaki iz Chicaga in So. Chicaga, da nas v kolikor mogoče obilnem številu posetijo.

Svirala bo hrvaška godba. Hladnega okrepčila za grlo bo v izobilju, in tudi na želodec se ne bo pozabilo.
Vstopnina 25c. Ženske v spremstvu proste.

K obilni udeležbi vabi
ODOBOR.

KUPUJTE PRI
Albert Lurie Co.,
567-69-71-73 Blue Island Ave. CHICAGO, ILL.

Velika trgovina z mešanim blagom.
Zmerne cene vsak dan.
Vac. Tourek,
Izdelovalec finih Havana cigar.
Prodaja cigare na škattje. Naročila se izvršujejo točno.
1210 So. Albany Av., Chicago, Ill.

John Krika,
edini slovenski BRIVEC
v Chicagu, Ill.
570 So. Centre Ave.

Slovenec v Chicagu naznanjam, da razvažam čislano
"JUNG PIVO"

iz priznane milvaške pivovarne v steklenicah po naročilu vsakemu na dom.
Priporočam se za obila naročila.
MARKUS ABUJA,
6 Grand Ave. Chicago, Ill.

Pozor Rojaki Slovinci!
Prezvel sem na novo opremljeno gostilno "TRIGLAV" od brata Mohorja.
Točim sveže pivo, domače vino in druge raznovrstne pijače, na razpolago imam moderne kegljišče in potujočim vedno pripravljeno prenočišče.
Postrežba točna in solidna. Priporočam se za obilni obisk.

John Mladić,
617 So. Centre Av., Chicago, Ill.

SODRUGI! ČITAJTE!
V upravnitvu "Proletarca", 587 So. Center Ave., Chicago, Ill., je dobili sledeče socialistične brošure in knjige:
Socializem 10c
Zakaj smo socialisti? 7c
Socialna demokracija in kmetištvo 5c
Ljudstvo 20c
Komunistični manifest 20c
Naša bogastva 5c
Vsako teh brošur pošljemo poštne prosto. Sodrugi, sezite po njih, dokler ne poidejo.

ALBERT DENMARK
Pisarna na voglu
Center Ave., in 18. ulica
Prodaja konj i konjskih oprav.
Telefon Canal 2248
594 S. CENTRE AVE.
CHICAGO, ILL.

POZOR! SLOVENC! POZOR!
SALOON
s modernim kegljiščen
Sveže pivo v sodčkih in butaljkah in druge raznovrstne pijače ter unijake smodka. Potniki dobe čedno prenočišče za nizko ceno.
Postrežba točna in izborna.
Vsem Slovincem in drugim Slovanom se toplo priporoča
MARTIN POTOKAR,
564 SO. CENTER AVE., CHICAGO

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.
Izdravniška preiskava brezplačno — plačati je zdravljenje, 647 in 649 Blue Island Ave., Chicago, Za dne ure: Od 1 do 3 popold. Od 7 do 9 zvečer. Izven Chicaga živeli bolniki naj pišelo slovenski.

MIRKO VADJINA, 392 W. 18th St. SLOVENSKO HRVATSKI BRIVEC.
Na razpolago so kopelji.

ALOIS VANA
Izdelovatelj
sodovice, mineralne vode in raznih neopojnih pijač.
82-84 Flak St. Tel. Canal 1405

Sodrugi, kupujte pri tvrdkah, ki oglašujejo v našem listu. Kadar kupujete, prosimo, omenite "Proletarca".

POZOR SLOVENC!
Tem potom naznanjam cenjenim rojakom in slavnemu občinstvu, da sem otvoril novo urejeno gostilno
SALOON
Točim sveže pivo, dobro vino in izganje; na razpolago so unijake smodka. Stanovaj: in hrano dobi vsak počest rojak. — Zagotavljam dobro in hitro postrežbo in se pripravam za mnogobrojni obisk.

Jos. Debevc,
4645 Franklin St., Denver, Colo.

Valentin Potisek
GOSTILNICA
1235-1st St. La Salle, Ill.
Toči vse, gostilni podrejene pijače imajo pripravljene rojakom za obilni obisk. Postrežba točna in solidna.

EMIL BACHMANN
BADGES, FLAGS, BANNERS & CAPS
580 SOUTH CENTER AVE. CHICAGO

Največa slavjanska tvrdba
bander, zastav društvenih kap. prekoramnic, regalij in drugih stvari za društva
Pišite v slovenskem jeziku po moj 80 strani velik cenik ktereга pošlem zastonj.

M. A. Weisskopf, M. D.
Izkušen zdravnik.
Uraduje od 8-11 predpoldne in od 6-9 zvečer.
885 So. Ashland Ave.
Tel. Canal 476 Chicago, Ill.

Hermankovi praški
so najboljše zdravilo za glavobol in neuralgijo.
Ustavijo bolečine v 15 minutah.
Cena 25 centov.
J. C. HERMANEK, lekarnik,
585 So. Centre Ave., Chicago, Ill.

PREMOG, DRVA in KOKS
PRODAJA
ALBERT DENMARK
Pisarna na voglu
Center Ave., in 18. ulica
Prodaja konj i konjskih oprav.
Telefon Canal 2248
594 S. CENTRE AVE.
CHICAGO, ILL.

POZOR! SLOVENC! POZOR!
SALOON
s modernim kegljiščen
Sveže pivo v sodčkih in butaljkah in druge raznovrstne pijače ter unijake smodka. Potniki dobe čedno prenočišče za nizko ceno.
Postrežba točna in izborna.
Vsem Slovincem in drugim Slovanom se toplo priporoča
MARTIN POTOKAR,
564 SO. CENTER AVE., CHICAGO

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.
Izdravniška preiskava brezplačno — plačati je zdravljenje, 647 in 649 Blue Island Ave., Chicago, Za dne ure: Od 1 do 3 popold. Od 7 do 9 zvečer. Izven Chicaga živeli bolniki naj pišelo slovenski.

MIRKO VADJINA, 392 W. 18th St. SLOVENSKO HRVATSKI BRIVEC.
Na razpolago so kopelji.

ALOIS VANA
Izdelovatelj
sodovice, mineralne vode in raznih neopojnih pijač.
82-84 Flak St. Tel. Canal 1405

DR. F. J. PATERA
Ordinuje na severozah. voglu
ASHLAND IN MILWAUKEE AVE. od 12. do 3. ure popold.; od 7. do 8. ure zvečer v ponedeljkih, tokih, četrtek in petkih.
Telefon Canal 180.

Aka hočeš dobro naravno vino piti, oglasi se pri
JOS. BERNARD-U
620 Blue Island Avenue
Telefon Canal 842 CHICAGO

Pri njemu dobili najboljša kalifornijska in importirana vina.
I. STRAUB URAR
336 W. 18th St., Chicago, Ill.
Ima večjo zalogo ur, veriže, prstanov in drugih dragotin. Izvršuje tudi vsakovrstna popravila v tej stroki po zelo nizki ceni.
Obiščite ga!

Importiran starokraj-ski tobak vsake vrste
Za cigarete, pipe in zvečenje importirane cigare in cigarete.
Vse pristno in po zmernih cenah
Vac. Kroupa
479 W. 18th St. Chicago, Ill.
Sveži kruh in fino pecivo dobite vedno v Hrvatsko-slovenski pekarni
Curiš i Radakoviča
623 So. Throop Street
Vozl tudi na dom CHICAGO.

NOVA SLOVENSKA GOSTILNA pri FRANC ČECHU.
Rojakom v Chicagu naznanjam, da sem zopet odprl svoj novi saloon, v katerem točim vedno sveže pivo, domače vino itd. Dobre smodka na razpolago. Imam tudi prostorno dvorano za veselice, svatbe, zabavne večere itd. Priporočam se v obilni obisk.
S spoštovanjem
FRANC ČECH,
568 So. Centre Ave. Chicago.

THE COLLINS N. Y. MEDICAL INSTITUTE
prvi, najstarejši in obče znani zdravniški zavod za Slovence v Ameriki vabi vse one, kateri so bolni ter so mogoče že zastonj trošili denar pri drugih zdravnikih, naj se obrnejo z zaupanjem na irkunešega zdravnika tega zavoda Dr. R. MIELKE-ja, kateri ima mnogoletno izkušnjo in kateri z najboljšim uspehom zdravi vse moške, ženske in otroče bolezni pa naj bodo iste akutne, ali zastarele (kronične), zunanje ali notranje. **Jetiko, sifilis, kakor tudi vse tajne spolne bolezni,** zdravi hitro in z popolnim uspehom. Zdravljenje spolnik boleznij ostane tajno.
Čitajte, kaj pišejo v zadnjem času od njega ozdravljeni bolniki.

Ozdravljeni rane na licu od zobolaba.

Genijem gospod doktor!
Jaz se vam iskreno zahvalim za Vašo naslounost, katero ste mi skakovali za časa moje bolezni. Uverjen in prepričan sem, da sem le po Vaših zdravilih zadobil popolno zdravje, nad katerim sem bil skoro obupal. Sedaj pa se čutim zdrav, kot kdaj pred boleznijo. Zato Vas priporočam vsem rojakom po širni Ameriki.
S spoštovanjem ostajem vam hvaležen.
Franc Steklarska
3141 St. Clair Ave. N. W. Cleveland, O.
Frank Polh
310 Midland Ave. Rockdale, Ill.
Jakob Lili ar
Box 941 West Newton, Pa.

Na koga se zanesti
v slučaju bolezni in komu se poveriti v zdravljenje, ako hoče bolnik hitro in sigurno nazaj zadobiti izgubljeno zdravje? — Vedno le na takega zdravnika, katerega delovanje pozna in katerega mu priporočajo prijatelji in znanci, katere je že ozdravil.

THE COLLINS N. Y. MEDICAL INSTITUTE
prvi, najstarejši in obče znani zdravniški zavod za Slovence v Ameriki vabi vse one, kateri so bolni ter so mogoče že zastonj trošili denar pri drugih zdravnikih, naj se obrnejo z zaupanjem na irkunešega zdravnika tega zavoda Dr. R. MIELKE-ja, kateri ima mnogoletno izkušnjo in kateri z najboljšim uspehom zdravi vse moške, ženske in otroče bolezni pa naj bodo iste akutne, ali zastarele (kronične), zunanje ali notranje. **Jetiko, sifilis, kakor tudi vse tajne spolne bolezni,** zdravi hitro in z popolnim uspehom. Zdravljenje spolnik boleznij ostane tajno.
Čitajte, kaj pišejo v zadnjem času od njega ozdravljeni bolniki.

Jože Sabath
advokat in pravni zastopnik v kazenskih in civilnih zadevah.
Pišite slovenski!
1628-1638 Unity Building
79 Dearborn St., Chicago, Ill.
Res. 5155 Prairie Ave.
Phone Drexel 737L.

Halo, Johnny!
Kje si pa bil večeraj? Saj več kje, tam kjer je največ zabave. Ali še ne veš, da je največ zabave v GOSTILNI.
John Košiček,
590 So. Centre Ave., Chicago, Ill.

DR. F. J. PATERA
Ordinuje na severozah. voglu
ASHLAND IN MILWAUKEE AVE. od 12. do 3. ure popold.; od 7. do 8. ure zvečer v ponedeljkih, tokih, četrtek in petkih.
Telefon Canal 180.

Aka hočeš dobro naravno vino piti, oglasi se pri
JOS. BERNARD-U
620 Blue Island Avenue
Telefon Canal 842 CHICAGO

Pri njemu dobili najboljša kalifornijska in importirana vina.
I. STRAUB URAR
336 W. 18th St., Chicago, Ill.
Ima večjo zalogo ur, veriže, prstanov in drugih dragotin. Izvršuje tudi vsakovrstna popravila v tej stroki po zelo nizki ceni.
Obiščite ga!

Importiran starokraj-ski tobak vsake vrste
Za cigarete, pipe in zvečenje importirane cigare in cigarete.
Vse pristno in po zmernih cenah
Vac. Kroupa
479 W. 18th St. Chicago, Ill.
Sveži kruh in fino pecivo dobite vedno v Hrvatsko-slovenski pekarni
Curiš i Radakoviča
623 So. Throop Street
Vozl tudi na dom CHICAGO.

NOVA SLOVENSKA GOSTILNA pri FRANC ČECHU.
Rojakom v Chicagu naznanjam, da sem zopet odprl svoj novi saloon, v katerem točim vedno sveže pivo, domače vino itd. Dobre smodka na razpolago. Imam tudi prostorno dvorano za veselice, svatbe, zabavne večere itd. Priporočam se v obilni obisk.
S spoštovanjem
FRANC ČECH,
568 So. Centre Ave. Chicago.

THE COLLINS N. Y. MEDICAL INSTITUTE
prvi, najstarejši in obče znani zdravniški zavod za Slovence v Ameriki vabi vse one, kateri so bolni ter so mogoče že zastonj trošili denar pri drugih zdravnikih, naj se obrnejo z zaupanjem na irkunešega zdravnika tega zavoda Dr. R. MIELKE-ja, kateri ima mnogoletno izkušnjo in kateri z najboljšim uspehom zdravi vse moške, ženske in otroče bolezni pa naj bodo iste akutne, ali zastarele (kronične), zunanje ali notranje. **Jetiko, sifilis, kakor tudi vse tajne spolne bolezni,** zdravi hitro in z popolnim uspehom. Zdravljenje spolnik boleznij ostane tajno.
Čitajte, kaj pišejo v zadnjem času od njega ozdravljeni bolniki.

Ozdravljeni rane na licu od zobolaba.

Genijem gospod doktor!
Jaz se vam iskreno zahvalim za Vašo naslounost, katero ste mi skakovali za časa moje bolezni. Uverjen in prepričan sem, da sem le po Vaših zdravilih zadobil popolno zdravje, nad katerim sem bil skoro obupal. Sedaj pa se čutim zdrav, kot kdaj pred boleznijo. Zato Vas priporočam vsem rojakom po širni Ameriki.
S spoštovanjem ostajem vam hvaležen.
Franc Steklarska
3141 St. Clair Ave. N. W. Cleveland, O.
Frank Polh
310 Midland Ave. Rockdale, Ill.
Jakob Lili ar
Box 941 West Newton, Pa.

Na koga se zanesti
v slučaju bolezni in komu se poveriti v zdravljenje, ako hoče bolnik hitro in sigurno nazaj zadobiti izgubljeno zdravje? — Vedno le na takega zdravnika, katerega delovanje pozna in katerega mu priporočajo prijatelji in znanci, katere je že ozdravil.

THE COLLINS N. Y. MEDICAL INSTITUTE
prvi, najstarejši in obče znani zdravniški zavod za Slovence v Ameriki vabi vse one, kateri so bolni ter so mogoče že zastonj trošili denar pri drugih zdravnikih, naj se obrnejo z zaupanjem na irkunešega zdravnika tega zavoda Dr. R. MIELKE-ja, kateri ima mnogoletno izkušnjo in kateri z najboljšim uspehom zdravi vse moške, ženske in otroče bolezni pa naj bodo iste akutne, ali zastarele (kronične), zunanje ali notranje. **Jetiko, sifilis, kakor tudi vse tajne spolne bolezni,** zdravi hitro in z popolnim uspehom. Zdravljenje spolnik boleznij ostane tajno.
Čitajte, kaj pišejo v zadnjem času od njega ozdravljeni bolniki.

Ozdravljeni rane na licu od zobolaba.

Genijem gospod doktor!
Jaz se vam iskreno zahvalim za Vašo naslounost, katero ste mi skakovali za časa moje bolezni. Uverjen in prepričan sem, da sem le po Vaših zdravilih zadobil popolno zdravje, nad katerim sem bil skoro obupal. Sedaj pa se čutim zdrav, kot kdaj pred boleznijo. Zato Vas priporočam vsem rojakom po širni Ameriki.
S spoštovanjem ostajem vam hvaležen.
Franc Steklarska
3141 St. Clair Ave. N. W. Cleveland, O.
<

SOCIALIZEM IN ŽENA.

Zakon.

Kapitalistična družba živi v mnogomirju (enoženstvu) z dvojno moraljo. Od žene se zahteva popolno zakonsko zvestobo in celo spolno nedotaknjenost pred moštvo — možu pa se priznava pravica na izvenzakonsko obvezno ne le pred ženitvijo, ampak celo po ženitvi. Kar je za ženo: zločin, to je za moža: pravica, da, še več: slavno delanje, o katerem se na sploh odobruje. Moževa nezvestoba v zakonu se odboja vse mirje in hladneje nego ženina. Kapitalistična družba ne sodi tako zakon morda slučajno, marveč je morala priti k temu nazoru, katerega se tudi rešila ne bo. Ako se ženi porodi otrok, pride v rodino bitje, ki se mora hraniti, vzgajati, živiti, oblekati, ki skratka manjša privatno možovo lastništvo. Zakonskega otroka mora rediti mož, nezakonskega pa ne. Enoženstvo (monogamija) in zasebno lastništvo sta torej ozko združena, enoženstvo ima naravno za nalogo vzgajati otroke neopornega zakonskega vira z določenim očetom. Le zakonski otroci prevzamejo očetovo premoženje kot dediči, nezakonski pa so izključeni. Zasebno lastništvo in enoženstvo sta torej temeljna kamna kapitalistične družbe, proizročata pa dvojno moraljo, pri kateri je žena potlačevana. In žena je bila potlačevana vsa stoletja, odkar je vladalo zasebno lastništvo in skrb za isto. V historičkih dobih se je sicer večkrat izpremenila oblika družbe, nikoli pa ne njen temelj.

Žena je bila prvi historički potlačena. Potlačena v rodbini je najstarejši način razrednega potlačevanja. Vest človekova je večkrat revoluirala proti pokoriviti ženi, ali našli so se vedno razlagalci, ki so zatrli to vest. Molitve Judov so razlagale: "Hvaležen sem ti, o bog, da nisem ženska." Grška filozofija je dospela k istim zaključkom. Aristoteles je dokazoval "manjvrednost ženske", in cilj sveta mu je bil mož. Krščanstvo pa je v tendenci po zaslužniju žene šlo nadalje. "Žena naj molči v cerkvi" — ta izrek je svetovno znan. Apostel Pavel je govoril: "Žene, bodite pokorne možem." Katoliška cerkev je ženo najbolj degradirala. "Žena je greh!" Ta lapidarni stavek je postal njena temeljna dogma. Krščanstvo je našlo v askezi najtrdnjše svoj koren. V katoliški cerkvi je cela biblioteka, v kateri se s tisoč dokazi dokazuje, da ni žena le manjvredna nego mož, ampak da žena celo ni človek. Klasiški dokument tega nauka je knjiga dominikance Antona Florenskega "Summa Teologica" iz leta 1477. Cela knjiga ni nič drugega nego sramotjenje žene. Anton Florenski našteva v abecednem redu vse nečednosti, vse ogavnosti ter zločinske lastnosti žen! Začenja z "avidum animal", "bestiale baratrum" in ne izpusti niti ene črke, katere ne bi s podobnimi zmerjanji komentiral. Na tisoče žena je bilo na podlagi takih "na-

ukov" v 16. in 17. stoletju zdrobljenih ali sežganih. In četudi so bile takšne bestialnosti z razvojem dobe premagane, vendar se je obdržal pogled na manjvrednosti žene in o opravičenosti zakonskega suženjstva žene. Demosthenes je pravil: "Mi redimo ženske, da imamo zakonske otroke, deklice za potrebo in hetere za uživanje ljubezni." Vladajoča morala je bila s tem izrekom jasno osvetljena. Kar so vere in njeni razlagalci razglasili za božji red in za voljo Pravednosti, to je posvetno zakonodajstvo uzakonilo v veljavno pravo. Podrejenost žene je v zakonih paragrafirana. Ni niti ene dežele in niti enega zakonodajstva, ki bi z ženo ne ravnalo tako kot z nedoletnimi otroci in ki bi ji ne dajalo moža za skrbnika. Žena je povsod politično in gospodarsko brezpravna. S svojim imetkom ne more tako svobodno razpolagati kot mož; v trenutku, ko se omoži, je mož njen zastopnik pred sodnijo, in vse javne in politične pravice, ki so združene z njenim premoženjem, prehajajo nanj. V rodbini je mož glava rodbine, on odloča, in je tudi zopet zato, kar žena naredi (n. pr. če se zadoži), popolnoma odgovoren. To pa je najmarkantnejši izraz ženske podrejenosti. Potom zakonodajstva mnogih dežel je celo dana možu pravica ženo telesno kaznovati. To je bilo celo v pruski deželi veljavno do l. 1900! Žena ne sme govoriti v politiki; nima osebnega glasovalnega prava v občinski odbore, nima volilne pravice v deželne zbere, v državni zbor. Izvoljena tudi ne more biti v nobeno zakonodajno korporacijo. Današnje pravo ima svoj temelj v rimskem pravu. V starem Rimu so se razvili najdoločnejši nazori o zasebnem lastništvu. Nek rimski pravnik je dejal: "Ako dobiš soprogo pri zakonski nezvestobi, moreš jo na mestu ubiti. Ako pa dobi soproga tebe, da si ji nezvest, ne sme na te seči niti s prestom. Taka bodi pravica!" To pravo sicer ni danes več v veljavi, ali nazori, na kojih je to "pravo" temeljilo, so še danes veljavni, in iz njih prihaja dvojna današnja morala. Če pa prizna žena sama opravičenost tega položaja, če prizna ta red za večno veljaven, potem ima mož najboljšo garancijo, da ostane zasebno lastništvo, zajedneno z enoženstvom, nedotaknjeno. Najtrdnjša stavba je obstoječa morala. Morala šele priznava za popolnoma pravilno ter varno utrdi vse ono, kar bi drugače že razpadlo. To ideološko zakritje je dolgo mešalo glave, in jih tudi še danes meša. Ideološki nazor na svet razume razvoj in naravnost sploh narobe. Kar je v današnji družbi dobro ali zlo, to se proglašuje, da je bilo vedno dobro ali zlo. Moderno preiskavanje v zgodovini pa je pokazalo, da je tak nazor nevzdržljiv. Historički materializem je dokazal, da niso naše predstave o dobrem in zlem, o čednosti in zločinu kaj takega, kar bi od prabode dremalo v ljudskih srcih, ampak da se izpremenjeva-

v vsaki družbi in v vsaki fazi ljudskega razvoja.

Meščanska družba smatra n. pr. kradec za nekaj zelo hudega; socialisti pa so mnenja, da je nekaj čisto naravnega, če ukrade fant žemljo, kadar je lahen in ko nikjer na noben drug način ne more nasitiiti praznega želodeca — smatrajo pa za nepravilno in neprimerno, da kapitalist ukrade delavca za popolni zaslužek njegovega dela. Predstave o dobrem in zlem, o pravosti in nepravosti so izraz vladajoče družbe o materialnih njenih prosih ali škodah. Z ozirom na moralne zakone sledi iz tega: Kar interesom in tendencam določene družbe koristi, je čednost in se povšuje za moralni zakon; kar pa interesom in njenim tendencam škoduje, je nemoralno in zločinsko. Ta immanentni zakon je tudi povsili nedotaknjenost dekleta in zakonsko zvestobo za najvišjo čednost, da celo za temelj zakona sonega na zasebnem lastništvu. Odtod tudi cerkvene in posvetne kazni za nezvestobo žensk. Dekle, kateri je bilo dokazano, da je pred omožitvijo spolno občevala, smatrala se je za "manjvredno" kot so druge. Na mesto mirtovega venca so ji na glavo položili slamnati, in morala je stati na prangerju v splošen posmeh. Pri možu se je nasprotno smatralo za slavo in nekaj posebnega, če je drugo ženo zapeljal. Zakaj? Zato, ker je v slučaju, če je nezmožena žena (izven zakona) spolno občevala, prišlo na svet dete, ki ni imelo pravice na kakšno premoženje — če pa je nezženjeni mož spolno občeval z neomoženo žensko, ni mu bilo treba skrbeti za eventualne posledice — v rodbino možovo ni mogel priti potomce, ki bi imel narok na zasebno last očetovo.

Zgoraj načrtano jasno kaže, da je bilo žensko vprašanje enako kočljivo že tako dolgo vrsto let, odkar je privatno lastništvo v veljavi, in da je možnost njegove razrešitve bila potisnjena od tega časa, ko je privatno lastništvo prenehalo biti družabna potreba. Prepuščeno je bilo 19. stoletju, da je pregledalo tajnosti razvoja rodbine. V tem stoletju je bilo tudi izvedeno odkritje temelja zakonskega in s tem je bilo eno izmed predhodnih vprašanj razrešeno. Med pametnimi ljudmi je že davno jasno, da je današnja oblika zakona prav tako zgodovinski utvor kot vsi drugi organski in socialni utvori. Zato je mogel Morgan na vprašanje: ali je današnja forma zakona edino mogoča in ali bode neizpremenjena mogla trajati tudi v bodočnosti, s popolnim pravom odgovoriti: "Edino mogoče odgovorje je ta: zakon bo napredoval, kakor bo napredovala družba, izpreminjal se bo istotako, kakor se bo izpreminjala družba, kar je bilo tudi doslej." Ako izginje vzrok potlačevanja žene, ki ima gospodarski koren, potem pride dan razrešitve ženskega vprašanja. V tej dobi pa se žensko vprašanje zlije v ljudsko vprašanje.

smo pripovedujo, kako se je poskušalo dobiti podpis imenovanega predsednika O'Connell na neko drugo pismo, ki poziva k' umoru nekega seaba. Cela stvar bi se morala tako zasnovati — pravi se v pismu —, da bi O'Connell ne mogel nikakor utajiti, kadar bi bil zaslišan kot prič; uravnane mora biti tako, da se mu more jasno dokazati, da je podpis v resnici nje gov.

Kako se kujejo "zarote". Kadar dvignje kapitalisti obtožbe proti unijam ali proti organiziranemu delavstvu sploh radi zavratnih umorov ali radi vsakojaki drugih zločinov, treba se je vedno uprati, na kateri strani je ovaduh. V slučaju Moyer-Haywood-Pettibone, ki so bili obdolženi raznih "zarot" proti kapitalistom, a potem pri obravnavi tako sijajno oproščeni, se je v teku postopanja dovolj jasno izkazalo, da je bil ovaditelj Orchard od kapitalistov najeta in plačana prič, ki bi naj pred sodnijo "dokazal, da je on po naročilu imenovanih treh delavskih voditeljev umoril guvernerja Steunberga. Toda ves ta po kapitalistih tako navihano zasnovan načrt, razbiti mogočno Zapadno Rudarsko Zvezo, se je vsled zavednosti delavstva izjalovil in padel v vodo. — Take ostudne praktike se kapitalizem vedno in vedno poslužuje v boju proti delavstvu. Nedavno tega prišel je neki delavski list v New Yorku po naključju vposest pisma, iz katerega je razvidno, kako se je hotelo okriviti tudi O'Connell, predsednika unije mašinistov, da bi potem zopet imeli razlog postopati proti uniji in sploh delavstvu. Šlo se je za umor nekega seaba ali garjevca. Pismo je datirano iz Chicage in na slovnjeno na "Weasel", podpisano pa je od nekega "Crow". Pismo pripoveduje, kako se je poskušalo dobiti podpis imenovanega predsednika O'Connell na neko drugo pismo, ki poziva k' umoru nekega seaba. Cela stvar bi se morala tako zasnovati — pravi se v pismu —, da bi O'Connell ne mogel nikakor utajiti, kadar bi bil zaslišan kot prič; uravnane mora biti tako, da se mu more jasno dokazati, da je podpis v resnici nje gov.

če bi bilo v njej slučajno kaj obteževalnega. Posvetujte se še s kakor drugo osebo. "Vse to so le moji nasveti; a ker sem že v dveh slučajih zarote svojo nalogo dobro izvršil, vem pri bližnjem, kaj je treba storiti, da nastopi državni pravdnik z obtožbo. Vendar je priporočljivo vedno naj večja previdnost; stvar nikdar ni dovolj trdna, in se večkrat pripeti, da se vsled kake male neprevidnosti cela stvar izjalovi..." Shranite to pismo dobro, da ne pride v kake nepoklepane roke; to naj vam služi v navdilo dotlej, dokler vam spet ne pišem, ali jaz, ali pa J. K. Vaš odkritoorčni Crow." Tako se torej delajo "zarote", in tako se je postopalo tudi v slučajih Moyer in Steve Adams. (Kakor znano, je bil zadnji pred nekaterimi dnevi tudi oproščen.) In lovovi so vedno eni in isti, v kojih službi so razni Orchardi in "Crowi" — kreature, ki so za denar pripravljene storiti vse. To so ljudje, pri katerih ne igra nobene vloge par stotakov, samo da se razbi je delavske organizacije, njihove uradnike in delavske voditelje pa spravi na vislice! Vseslovanski shod. V Pragi se je otvoril vseslovanski shod, na katerega so prišli zastopniki vseh slovanskih plemen. Udeležba je ogromna.

JUNGLE

Angleški spisal Upton Sinclair Z avtoriziranim dovoljenjem prevajal Ivas Kaker.

(Copyright, 1905, 1906, by Upton Sinclair.)

(Nadaljevanje.)

Tako je prišel čas, ko je postalo Jurgisovo življenje le nepretrgan boj proti zapeljivostim pijače. Prišlo so ure, ko je sovražil Ono in svo družino, ker so mu stali na poti. Bedak je bil, da se je oženil in se sam vpregel v suženjski jarem. Le zato ker se je oženil, je bil prisiljen delati v klavninah. Če bi tega ne storil, lahko bi odšel, kamor bi hotel, — kakor je odšel Jonas, in klavninarjem fige kazal.

V gnojnarni je delalo le nekaj mož, in še ti samo vupanju, da bodo kmalu popihali. Med tem časom pa sta jih navdajali pri delu dve misli: spomin na zadnjo vinjenot in upanje na prihodnjo. Ker je moral Jurgis vsak prislužen novič domov prinesiti, ni morel iti opoludne z drugimi, — in tako je povžil svoje borno kosilce v gnojnem prahu.

Toda Jurgis ni bil vedno pri taki volji; svojo družino je imel rad. Obiskale so ga nove nesreče. Ubogi mali Antanas se n. pr. ni več smehljaj, — vse telo so mu pokrivali rudeči izpuščaji. Prebil je v prvem polletu vse otroče bolezni: škriatinko, oslovski kašelj in druge. Zdalj so se ga polotili dobri. Nikdo, razun Kotrine, ni znal skrbeti; bili so prerevni, da bi poslali po zdravnika, — in saj navadno otroci ne umirajo za dobri. Semtertje si je vzela Kotrina čas, da je potolajila malega bolnika v njegovih bolečinah, — sicer je ležal sam v svoji postelji. Ovil so ga dobro; kajti v kuhinji je vleko, in prepilj bi ga lahko umoril. Ponoči so ga trdno privezali, da se ni mogel razodeti, dočim je družina spala mrtvaško spanje izmučenja. Kričal je ure in ure, krčevito, — in kadar ni mogel več kričati, je samo ječal dalje. Vročinska bolezen je v njem gorela, oči so se mu od bolečin kar lesketale. Podnevi je bil videti kot rudeč kup nesreče, ki je obudil v človeku grozo in objednem usmiljenje.

V resnici pa ni bilo tako hudo, kakor bi se dozdevalo; kajti pri vsej svoji bolezni je bil mali vendar še najsrčnejši v celi družini. Prenašal je svoje trpljenje, baš kakor bi s svojimi bolečinami hotel pokazati, koliko moči da v sebi ima, — slika mladosti in sreče svojim staršem. Rasel je kot divja roža. Navadno se je oziral z lačnimi pogledi po kuhinji okrog, njegov del mu nikdar ni zadostoval, in vedno je prošil za več. Bil je star šele eno leto, a nikdo drugi ga ni mogel več vladati kakor njegov oče.

Toda — svoji materi je vzel vse moči in ničesar pustil onim, ki pridejo za njim. Ona je otroka zopet pričakovala, in to je bilo strašno. Celó Jurgis v svojem topem obupu ni mogel razumeti, da ima osoda zanj pripravljene še več nesreče, — stresel se je pri tej misli, kajti Onine moči so očitno pri kraju.

Ona je kašljala — kašljala ravno tako kakor stari Antanas. Kašljala je od takrat, od tistega jutra, ko jo je lakomna cestnoželjezniska družba pahnila v dež. Zdalj pa je bila stvar z njo resna, kašelj ji ponoči ni dal spati. Še hujska kot kašelj pa je bila njena strahovita nervoznost in njeno krčevito plakanje. Večkrat je prišla domov stokaajo in tresoč se po vsem životu, vrgla se na postelj in plakala pretresljivo; včasih je bila vsa iz sebe in histerična in stem Jurgisa tako prestrašila, da je postal napol blažen.

Elzbieta mu je skušala dopovedati, da proti temu ni pomoči, češ da je to naravna posledica njenega stanja, — toda ga ni pomirilo; mčnil je Ono z uprašanji, kaj se ji je pripetilo. Saj vendar poprej ni bila taka! Krivo je moralo biti življenje, kakoršno so živeli, to pride od prokletega dela, katero jo bo še umorilo. Takemu delu ni kos. Nobeni ženi bi se ne smelo dati takega dela. Če se ženske ne morejo preživeti brez takega dela, je za nje boljše, da izvršijo samomor. Nobena bi se ne smela omožiti in roditi otroke, — in tudi noben delavec bi se ne smel ženiti. Če bi on — Jurgis — to vedel, kake so ženske, bi si raje spulil oko, nego se šel ženit.

Tako je divjal in postal sam histeričen, — kar pa je bilo za močnega moža smešno videti. Ona se je nenadoma dvignila, planila k njemu, ga objela in solz č prosila, naj bo miren, tih, ter objubila se poklonjati. Izjokala se je na njegovih prsih, in on je strmel vanjo tako otožno in brez vse moči, kakor ranjena žival, ki je postala žrtev nevidnih sovražnikov.

XV.

Poleti je bilo, ko se je začelo pri Oni to stanje neznane bojazni in tesnobe. Pri vsakem napadu je objubila s tresočim glasom, da se bo premagala, da se ne bo več zgodilo; toda svoje objube ni mogla držati. Vsak naslednji napad je Jurgisa bolj in bolj razburil, in končno ga tudi Elzbieta tolažba ni več pomirila. Enkrat ali dvakrat je pri takih prilikah videl v Oninih očeh izraz, podoben pogledu umirajočih živali. Besede neskončne bolesti in obupa so se ji izvile iz praj in krčevito je plakala, kar je Jurgisa navdajalo za grozo in strahom. In vendar bi se bal še bolj, ko bi sam ne bil tako strit in razbit. Nemir se ga je polotil le tedaj, kadar je bil pri napadu ravno pričujoč. Moč osode ga je zdrobila popolnoma; postal je top kakor tovarna žival, ki se briga samo za trenotek.

Napočila je spet zima, strašnejša kot kdaj poprej. V oktobru se je pričela gonja; radi bližnjih praznikov se je delalo na žive in mrtve. Klavniški stroji so se vrteli od pozno v noč, da se pripravi dovolj zaloge za na bližnjo mizo; in Marija, Ona in Elzbieta so delali kot deli stroja, vsak dan 15 do 16 ur. Ni jim drugje preostajalo. Delo je tu, ki se mora izvršiti, če hočejo svoja mesta obdržati. Zaslužek se je povečal, in tako so delali naprej kakor črna živina. Ob sedmih zjutraj so začeli, povžili opoldan kosilce in delali potem brez prestanka do 10. in 11. ure ponoči. Jurgis bi jih čakal, pa so rekli, da ni treba. V gnojnarnah se ni delalo čez čas, in tako bi Jurgis lahko čakal na nje v kaki gostinji. Ženske so opotekaje prišle iz svojih delavnice v nočno temo ter se sčakale za bližnjim vogalom. Če je katera zaostala, vzela je peč cestno železnico in se morala premagovati, da ni na vozu zapala. Prispevše domov, so bile preutrujene, da bi mogle večerjati in se sleči. Večkrat so zlezle kar v čevljih v postelj in ležale kot mrtve. Če ne vzdržijo, so izgubljeni, — če pa vzdržijo, so pa preskrbljeni s premogom za zimo.

Nekaj dni pred prazniki je prvršal snežen vihar. Večer je ležalo snega dva palca visoko. Jurgis je nameraval na ženske čakati, ter je stopil v bližnjo pivnico in spil dve čašici, potem pa je zdivjal domov, da ubeži pošasti. Vrgel se je na postelj in takoj trdno zaspal. Ni se še popolnoma zbrtihal, ko je odprl oči in opazil poleg postelje Elzbieta, — stresala ga je in kričala. Ni je takoj razumel, — Ona ni prišla domov! Koliko je vendar ura! Ali je že čas vstati! In Ona ni domov! In v tem strupenem mrazu, v tem visokem snegu!

Jurgis skoči pokonci. Marija ihti, otroci vekajo, Stanislovas v strahu pred snegom še najbolj. Jurgis vrže naše le sukno in čevlje — in v 30 sekundah je že zunaj. Toda kam naj se obrne! Temno je še in snežinke se v zraku vrče. Okrog njega je vse tako tiho, da meni slišati padajoče snežene kosmice. V par minutah je ves bel. Drvi do klavnice in medpotoma sprašuje v vseh že odprtih gostilnah po Oni. Morda je sredi pota omagala in se zgredila, ali pa je poneščila pri stroju. Ko pride na kraj, kjer je delala, uprašča čuvaja. Čuvaju ni znano, da vse, da se je Oni denarna nakaznica izročila, da je Ona iz tovarne torej odšla. Potemtakem mu ne preostaja drugega nego čakati. Tekal je po snegu okrog, da se ogreje. V klavninah že delajo. Z železnih vozov razkladajo živino in prenašalci mesa nosijo v ledenice po 200 funtov teške kose. S prvim dnevnim svitom prihajajo delavci trumoma; trese jih mraz in s podicami, v katerih se nahaja kosilo, mahajo semtertja. Jurgis se vstopi ob okno pri vhodu, odkoder ima najboljši razgled na vse strani. Sneg pada tako gosto, da si mora oči napenjati, da bi Ona ne zgrešil.

Ura je sedem, čas, ko se začne vrteči velika klavniška mašinerija. Jurgis bi moral oditi k svojem delu, toda ne gre; trepetaje in v bojazni čaka na svojo ženo. Petnajst minut pozneje zare v sneženi megli neko postavo — in Jurgis skoči s krikom proti nji. To je Ona! Ko ga zagleda, opoteče se naprej in mu pade v naročje. "Kje si bila?" — krične ves iz sebe. Preide več sekund, predno mu more odgovoriti. "Nisem mogla priti domov," odgovori jecaje, — "sneg — železnica ni vozila."

"Toda kje si prenočila?" "Šla sem z eno prijateljico" — sopiše, — "z Jadvygo." Jurgis se globoko oddahne, potem pa opazi, da Ona ihti in jo boji se zopetnega živčnega napada. "Toda zakaj?" zakriči. "Kaj se je zgodilo?" "O Jurgis, jaz sem se tako bala!" dahne in se ga trepetaje obkne. "Bila sem tako ustrujena." Stala sta pri pisarniškem oknu, in pisarji so strmeli vanje. Jurgis Ono odvde. "Kako misliš to?" uprašča Jurgis začudeno. "Bilo me je tako strah!" je ihtela. "Vedela sem, da se bo čutil, in sem skušala tudi priti domov, toda nisem mogla, o Jurgis, nisem mogla!" Jurgis je bil tako srečen, da jo spet ima, da ni mogel ničesar misliti. Ni se mu čudno zdelo, da je tako razburjena. Njen strah in njena zmedená govornica brez vsake prave zveze ga ni dalje vsmirjala, — samo da jo zopet ima! Pustil jo je, da se je izjokala, pa je ura odbila osem in bil spet zgrbljena eno uro, če bi se še dan obotavljala, jo je moral pustiti vkljub njenemu mrtvaško blede obrazu in njenim osteklenelim očem.

In potem... Božič je pred duri, in ker je še vedno snežilo in bilo mrzlo, Jurgis svojo ženo na delo nosil. Majal se je z njo po snegu, dokler ni prišel neke noči konec. Bilo je tri dni pred prazniki. O polnoči dospoje Marija in Elzbieta domov; prevzame ju presenečenost, ko ne najdeta Ono doma. Čakale sta jo prej nekaj časa, a ker je le ni bilo in ni bilo, sta upošale v delavnici; tam se jima, je povedalo, da so šivile odpustili pred eno uro. Snega ni bilo, tudi ne posebno mrzlo, in vendar Ona prišla! Kaj jo je zadržalo? Jurgis je to černo poslušal. Ona je na brž šla spet z Jadvygo, morda je bila spet preveč utrujena. Zgodilo se ji itak ne more nič, in tudi če bi se kaj pripetilo, se do jutra dalo nič napraviti. Jurgis se v postelji obrne na drugo stran, predno sta oni dve zaklenili duri, je že smrčal.

Zjutraj pa vstane eno uro prej kakor po navadi. Jadvyga Matzinkus je stanovala z materjo in sestrami na drugi strani klavnice mala podzemeljska sobica — to je bilo vse stanovanje. Svojo ženino je obesila za vedno na kol, — Mikolas si je zastrupil kri in izgovarjal eno roko. Soba se je nahajala na zadnji strani hiše, onkraj dolgega dvorišča. Ko pride Jurgis bliže, vidi luč; potrkva v nadi, da se s odzvoje Ona.

Mesto nje pa pride ena od Jadvyginih malih sestric. Osuplo gleda na Jurgisa.

"Kje je Ona?" uprašča Jurgis. "Ona?" se začudi otrok. "Da, Ona; — ali je ni tukaj?" "Ne!" odvrne otrok, in Jurgis se zgane. Trenotek pozneje pogleda Jadvyga izza vogla, pa se takoj umakne, ko opazi Jurgisa; njena mati da je bolna... "Ali ni Ona tukaj?" ji poseže Jurgis v besedo, preveč presenešen, da bi čakal konca stavka. "Ne!" odgovori Jadvyga. "Kako prideš na to, da bi naj tuda bila? Ali je rekla?" "Ne! Toda ni je bilo domov, in tako sem mislil, da je šla s Tak kakor zadnjič."

"Kakor zadnjič?" ponavlja Jadvyga vedno bolj začudena. "Ko je tukaj prenočila," pojasnjuje Jurgis. "To je pomota!" reče deklica hitro. "Ona ni nikdar ostala pri nas čez noč."

Jurgis se ni mogel prav zavedati pomena tega odgovora. "Kaj? Kaj?" zakliče. "Pred dvema tednoma — Jadvyga! Vedala mi je. Snežilo je, in ni mogla domov." "Gotovo je nisi razumel; to mora biti pomota," ponavlja deklica. "Ona ni bilo tu."

Stopil je na prag, in Jadvyga, ki je Ono zelo rada imela, držeč jopiček pred prsa prestrašeno odprla duri. "Ali si sigurne, da je nisi krivo umel?" zakriči. "Morala je slišiti kaj drugega. Ona..."

"Rekla je, da tukaj!" vztraja Jurgis pri tem. "Pripovedoval mi je o Tebi vse natančno, kako si bila in kaj si govorila. Ali ne gotovo? Ali nisi pozabila? Ali pa morda nisi bila doma?" "Ne, ne!" reče, — in prekine jo čimeren glas, prihajajoč iz sobe. "Jadvyga, dete je na prehipu. Zapri!"

Jurgis ostane še pol minute in skozi odprtino v vratih nekaj molmlja. Potem pa odide.

Napol omamljen gre, ne da bi sam vedel kam. Ona ga je prebrila! Nalagala ga je! Kaj naj to pomenja? Kje je bila? Kje je zdaj? Ni mogel razmišljati, še manj pa sam s seboj priti na jasno. Tam misli se mu podi po glavi — in zaslutil si je bližnjo nesrečo. Ker ne v družega početi, napoti se spet do pisarne in čaka tam. Čakal je osme ure, potem se odpravi v Onino delavnico, da uprašča paznico svojih ženi. Toda paznice še ni; kajti na vseh progah cestne železnice je ustavljen promet že od prejšnjega večera. Deklica, na katero Jurgis obrne, mu dá razumeti, da nima časa z njim se pogovarjati dela se boječo, kakor da bi bila opazovana. Zdalj pride v delavnico nek moski z vozičkom. Poznal je Jurgisa, in radoveden stopi bližje. "Mogoče je, da je kriva železnica," omenja; "morda pa je v mestu."

"Ne," pravi Jurgis, — "v mestu ni hodila nikdar." "Morebiti ne!" reče mu s čudnim povdarkom.

Jurgisu se je zdelo, da sta se mož in deklica na te besede menljivo pogledala, in uprašča hitro: "Kaj veš o tem?"

Toda mož ni imel več časa, in je odhitel. "Jaz ne vem nič o tem!" še zakliče čez rame. "Kako more vedeti jaz, kam Tvoja žena zahaja?"

Jurgis gre spet ven in hodi pred poslopjem gorindol. Ostalo celo dopoldne, ne da bi se spomnil na gnojnarno. Opoldne odide v policijsko postajo, da bi poizvedel, in popoldne se vrne in se sprehaja pred poslopjem. Šele proti večeru se odpravi proti domu. Šel je po Ashland avenue. Vozovi cestne železnice so svet drdrali ljudje in je na njih kar trlo. Domislil se na sarkastično pripombo onega moža v delavnici. Nebohté opazuje vozove, kar zakriči — se ustavi. Drvi naprej — in vedno ostane le nekaj korakov za vama. Oni stari, obnošeni, črni klobuk z zmečkano rudečo rožo ni moral biti ravno Onin klobuk, toda podobno mu je zelo. Jurgis se bo kmalu pribral, ker Ona, če je to v resnici ona, bo morala kmalu izstopiti. De tlična oseba je res izstopila — in Jurgis je planil za njo. Sum je njem narasel do velikanskega žgovega plamena. Videl jo je vstopiti v hišo! Obrnil se je proč — pet minut je hodil gorindol, roke se mu stiskajo krčevito, zaškrta je z zobmi, — vse njegovo bistvo razstrelj notrajni vihar. Potem vstopi.

Ko odpre duri, vidi Elzbieta, ki je tudi iskala Ono in se vrže še le pred kratkem. Položila je prst na ustnice.

"Ne razsajaj!" je šepnila v naglici.

"Kaj je?" uprašča.

"Ona spi!" zastoče. "Zelo bolna je — jaz mislim, da je popolnoma z umom, Jurgis! Zgrešila je to noč pot, in pravkar sem jo odprla vila k poetično."

"Kedaj je prišla?" uprašča Jurgis.

"Kmalu ko si Ti v jutro odšel," odgovori Elzbieta.

"Ali je med tem časom zopet odšla?" "Ne, gotovo ne. Ona je slaba, Jurgis; je... On zaškrilplje z zobmi. "To ni res!" zarohni. Elzbieta pobledi. "Kako!" jeclja. "Kaj misliš?" Toda Jurgis ne odgovori. Potisne jo stran in vstopi v spalnico. Ona sedi na postelji. Groza in obup se ji bere raz obraza. Jurgis zjutraj duri pred Elzbieta in se približa svoji ženi. "Kje si bila?" Krevčito je tlačala roke v križu, obraz ji je smrtnobled in očena. Dvakrat skuša odgovoriti, a nemore brž, potem pa zasepeče: (Dalje prihodnjik.)